

AUTENTTISUUS KOTIMAISESSA LAVARUNOUDESSA

Johanna Santala
Kandidaatintutkielma
Kirjallisuus
Musiikin, taiteen ja kulttuurin
tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevätlukukausi 2021
Ohjaaja: Juri Joensuu
Opponentti: Antti Huusko

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Johanna Santala	
Työn nimi Autenttisuus kotimaisessa lavarunoudessa	
Oppiaine Kirjallisuus	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevätlukukausi 2021	Sivumäärä 27+liitteet
Tiivistelmä <p>Lavarunous on runouden kentän omaehtoinen laji, joka voidaan määritellä suulliseksi ja esittäväksi runoudeksi. Se voidaan käsittää myös laajemmin kulttuuriksi, joka rakentuu runouden lisäksi siihen kiinteästi liittyvän yhteisöllisen ja aktiivisen tapahtumatoiminnan kautta. Sen keskeisin kokemisen tilanne on aikasidonnainen esitys ts. performanssi, jonka tapahtumiseen vaikuttavat hetken lisäksi tapahtumisen paikka sekä paikkaan kokoontuneet ihmiset ja joka ei ole toisinnettavissa jatkossa vastaavalla tavalla. Esityksen keskeisin lähtökohta on itse kirjoitettu teksti, jonka varaan esitykset muodostuvat esimerkiksi Poetry slam-, Open mic- ja Poetry jam-tapahtumissa. Lavarunouden lähitaiteiksi voidaan luokitella runonluenta, Stand up-komiikka, rap-lyriikka/Rap battle, runonlausunta, runolaulu, äänirunous, musiikki ja teatteri.</p> <p>Tässä kirjallisuuden kandidaatintutkielmassa pyrin tarkentamaan lavarunouden määritelmää, esityksellisyyttä lavarunoudessa sekä autenttisuuden rakentumista lavarunoudessa. Tavoitteenani on ollut sanoittaa aiemmin kotimaassa vähäisesti tutkittua lavarunousilmiötä sekä selvittää mitä autenttisuus kotimaisen lavarunouden piirissä oikeastaan tarkoittaa ja kuinka se koetaan ammatillisen runoilijuuden näkökulmasta. Tätä on tutkittu haastattelututkimuksena, johon on haastateltu kahdeksaa 26–63 -vuotiasta henkilöä, joilla on ammatillista kokemusta lavarunoudesta 5–34 vuotta.</p> <p>Autenttisuuden rakentumista analysoin tutkimusaineistokeskeisesti ja teorialähtöisesti tuoden näkökulmia tutkittaviin aiheisiin esitystutkimuksesta, rap- ja hiphop-tutkimuksesta sekä autenttisuuden etiikasta. Tutkimuksessa tuon esiin sekä kiinnekohtia teoriaan, että lavarunokentän tämän hetkistä tilaa ja moniäänisyyttä. Tutkijana olen pyrkinyt asettumaan objektiivisen tarkkailijan ja sanoittajan asemaan, mutta ihmislähtöiseen kirjallisuudentutkimukseen väistämättä liittyy myös subjektiivisuutta, jota pyrin tutkimusprosessin aikana kriittisesti havainnoimaan ja kyseenalaistamaan.</p> <p>Tutkimukseni vuoropuhelee, tarkastelee ja osin syventää Maikki Heijalan (2014) Kotimaisen 2010-luvun lavarunouden kentillä ja laidoilla – havainnoiteja lavarunouden teoriasta, arvoista ja keinoista, Pro Gradu tutkielmaa. Heijalan tutkimus on ollut toistaiseksi ainoa kotimainen tieteellinen tutkimus lavarunoudesta. Tutkimukseni jatkaa tätä tieteellistä keskustelua ja osoittaa, että lavarunous kirjallisuutena ja kulttuurina tarjoaa hyvin monipuolisesti erilaisia tutkimuskysymyksiä ja tutkimuksen lähtökohtia erilaisin tutkimusmenetelmin lähestyttäväksi.</p>	
Asiasanat – lavarunous, suullinen runous, esittävä runous, Poetry slam, Spoken word, Open mic, Slam poetry, lavarunokulttuuri	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Tutkimustavoite ja tutkimuksen lähtökohdat	2
2.2	Tutkimuksen teoreettinen tausta	2
2.2.1	Esitys	3
2.2.2	Autenttisuus.....	4
2.3	Tutkimuskysymys, menetelmä, aineisto ja tutkimuksen vaiheet	6
2.3.1	Aineiston hankinta ja hallinta	7
2.3.2	Tutkimuksen teemahaastattelut.....	7
2.3.3	Aineiston litterointi ja aineistoon viittaaminen	8
2.3.4	Tutkimuksen vaiheet ja aineiston sisällönanalyysi	9
3	KATSAUS LAVARUNOUTEEN SUOMESSA.....	10
3.1	Esityksen hetkellisyys	12
3.2	Esityksellisyys	14
3.3	Painettu lavarunous	16
3.3.1	Mitä tapahtuu autenttisuudelle.....	17
4	AUTENTTISUUDEN JÄLJILLÄ	20
4.1	Autenttisuus tunteena ja estetiikkana	20
4.2	Aitous ja rehellisyys.....	22
4.3	Henkilökohtaisuus	24
5	PÄÄTÄNTÖ.....	26
	LÄHDEAINEISTO	27
	LIITTEET.....	28

1 JOHDANTO

Kandidaatintutkielmani aiheena on autenttisuus kotimaisessa lavarunoudessa. Tutkimukseni lähtökohtana on selvittää, millaisia merkityksiä autenttisuudella käsitetään olevan sekä millä tavoin autenttisuus ilmenee tai ei ilmene lavarunoudessa ammattimaisten runoilijaidentiteettien näkökulmasta. Ilmiönä lavarunous, Spoken word sekä Poetry slam ovat murtautuneet ulos rajallisesta runouden kentästä valtavirtaisemmille areenoille, lähes kaiken kansan tietoisuuteen. Poetry slam-kilpailut rantautuivat Suomeen 1990-luvun lopulla, jonka jälkeen lavarunoudesta on tullut yleisempää, tunnetumpaa ja suositumpaa. Populaareja teoksia lavarunoudesta on kirjoitettu useampia, mutta kotimaisia tutkimuksia on toteutettu vain harvoja. Aihealueen tutkimuksen vähäisyyden ja lavarunouden suosittuuden vuoksi uudelle tutkimukselle on mielestäni tarvetta. Pyrin osaltani sanoittamaan tätä tietoa ja kokemuksia sekä johdattamaan lukijoita myös esitys- ja kulttuurintutkimuksen pariin runouden kontekstissa.

Maikki Heijala on käsitellyt Pro gradu -työssään kotimaisen lavarunouden historiaa ja nykyisyyttä, sen estetiikkaa ja poetiikkaa sekä analysoinut kotimaisen lavarunokentän arvoja, keinoja ja vaatimuksia etnografisen tutkimusperinteen keinoin. Yhtenä lavarunouden vaatimuksena tutkimuksessa on esitetty autenttisuutta/aitoutta ja tätä Heijala on tutkinut runon todellisen ja fiktiivisen puhujan suhteen kautta, pohjaten huomionsa havainnointiin sekä erilaisiin haastattelu- ja videoaineistoihin. Tutkimus herätti jatkotutkimuksen idean siitä, millaisia tekijöitä, arvoja ja keinoja runoilijaidentiteetit kokevat liitettävän lavarunouteen ja kuinka ne vaikuttavat autenttisuuden kokemukseen. Tutkimukseni on laadullinen haastattelututkimus, jossa pyrin hahmottamaan ja sanoittamaan lavarunokulttuurissa vaikuttavia ja toteutuvia käytäntöjä sekä sanoittamaan autenttisuuteen liittyviä odotuksia, ominaisuuksia ja kokemuksia keskeisimmästä tutkimusaineistosta (LIITE 1) eli tutkimusprosessissa kerätystä haastatteluaineistosta käsin. Tutkimukseni pyrkii löytämään vastauksia tutkimuskysymykseen: mitä on autenttisuus lavarunoudessa ja mitkä asiat tai keinot tekevät tai eivät tee lavarunoudesta autenttista runoilijaidentiteettien näkökulmasta.

Luvussa 2 selvitän tutkimuksen taustaa, tutkimuskysymyksiä, tutkimuksen etenemistä sekä keskeisiä käsitteitä, kuten lavarunous, esitys ja autenttisuus. Keskeistä käsitettä, autenttisuutta olen tutkimuksessani lähestynyt filosofi Charles Taylorin hahmotteleman autenttisuuden etiikan kautta ja pyrkinyt tällä tavoin käymään vuoropuhelua ihanteista ja käytännöistä lavarunoudessa. Luvussa 3 käsittelen lavarunoutta sen eri muodoissa ja luvussa 4 tarkastelen autenttisuuden ilmenemisen erilaisia muotoja.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 TUTKIMUSTAVOITE JA TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Kandidaatintutkielmassani pyrin artikuloimaan ja tiivistämään ajatuksia tutkimushaastatteluissa esiin tulleista teemoista ja kokemuksista, jotta voisimme hahmottaa ja ymmärtää jotakin aiemmin pitkälti sanoittamatta jääneestä. Lavarunous asettuu kirjallisuudessa ja laajemmin taiteessa kirjallisen, puhutun ja esitetyn taiteen risteyskohtiin, jossa on havaittavissa piirteitä, menetelmiä ja käytäntöjä näistä kaikista. Koen, että kokemustiedon kautta tapahtuvan kirjallisuuden ja esitystaiteen rajamaastoissa toteutuvan lavarunouden tutkimisen hedelmälliseksi lähestymistavaksi. Vaikka kokemustieto on hyvin subjektikohtaista, voidaan useampien subjektien kautta löytää joitakin ilmiölle ominaisia piirteitä. Toisaalta subjektilähtöisyys tuo esiin myös kokemusten moninaisuuden, jonka kautta voidaan havaita, ettei ilmiössä välttämättä ole selkeästi toimintatapoja määrittäviä yhdenmukaisuuksia.

Kandidaatintutkielmassani tarkastelen Heijalan tutkimuksessaan esittämiä autenttisuuteen liitettyjä käsitteitä ja arvoja runoilijaidentiteettien kokemusmaailmasta käsin sekä Taylorin filosofisen teoriaan peilaten. Tavoitteena on kerätä tietoa lavarunokentällä toimivien runoilijoiden kokemusmaailmoista, tuottaa kerätystä tiedosta suuntaviivoja lavarunouden autenttisuuden olemuksesta Suomessa sekä tarjota kotimaisen lavarunouden tutkimukselle uusia tiedollisia mahdollisuuksia. Kerätty tutkimusaineisto tarjoaa lavarunouden tutkimiseen useita mahdollisuuksia ja autenttisuuden fokuksen lisäksi olen erityisesti lavarunoustutkimuksen vähäisyyden vuoksi ulottanut aiheen käsittelyä myös ilmiötä yleisemmin käsitteleviin aiheisiin. Olen pyrkinyt esittelemään osin lavarunouden esityksellisyyttä sekä sanoittamaan kokemuksia painetun ja suullisen lavarunouden kohtaamisesta 2020-luvulla. Näitäkin teemoja olen pyrkinyt lähestymään autenttisuuden kokemuksista tai kokemattomuuksista käsin.

2.2 Tutkimuksen teoreettinen tausta

Tutkimukseni kohteena on lavarunous ja autenttisuuden ilmentymät kohteena olevan runouden lajin sisällä. Teoreettinen taustoituminen liittyy tässä tutkimuksessa ensisijaisesti käsitteiden lavarunous, esitys ja autenttisuus käsittelyyn ja osin määrittelyyn lavarunouden kontekstissa. Lavarunouden määrittelyyn liitän Heijalan tutkimuksessa esitettyyn hahmotelmaan

lavarunoudesta ja sen perheyhtäläisyyksistä (Kuva 1). Lavarunouden voidaan tiiviisti määrittellä olevan suullista sekä kirjallista ilmaisua, joka koetaan erityisesti esityksien muodossa, jotka tapahtuvat yleisimmin epäformaaleissa ympäristöissä. Lavarunouden piirissä tekstien aiheet ja esitystavat ovat hyvin vapaita, subjektilähtöisiä ja moninaisia. Tyypillisiksi piirteiksi voidaan kuitenkin määrittellä esimerkiksi omakohtaisuus ja/tai omakohtaisuuden vaikutelma, ajankohtaisuus, suorapuheisuus, tarinallisuus, rytmikkyys, toisto, teatraalisuus, huumori, yhteiskunnallisuus, arkikielisyys ja jopa populismi. Lavarunoutta voidaan todeta määrittävän kuitenkin jopa poetiikkaa ja runon sisältöä enemmän taiteen tapahtumisen ympäristöt, joissa runous kuullaan, koetaan ja myötäeletään. (Hertell 2017, 9–11.) Heijala tiivistää, että lavarunous on kattotermi sellaisille suullisen runouden muodoille, jotka perustuvat oman tekstin esittämiseen yleisölle. Lavarunouden ytimen muodostavat vuorovaikutuksellisuus yleisön kanssa, esityksen uniikkisuus sekä runoilijan itse kirjoittaman tekstin esittäminen. (Heijala 2014, 9.) Pyrin tutkimuksen luvussa 3 tarkentamaan Heijalan esittämää määritelmää lavarunoudesta kentällä toimivien ammattilaisten kuvaamien piirteiden kautta

2.2.1 Esitys

Tutkittaessa lavarunouden autenttisuutta, huomionarvoisimmaksi tutkimusaineiston perusteella muodostuu lavarunouden konkreettisen tapahtumisen merkittävin medium tai foorumi eli live-esitys. Esitystutkimuksen avulla pyrin selvittämään lavarunoudelle ominaista taiteen ilmenemistilannetta ja myös sen suhdetta autenttisuuden kokemiseen. Esityksen ja esityksellisyyden tutkimus rajautuu tässä tutkimuksessa lavarunoesityksen monimuotoisuuksien hahmottamiseen eikä pyri analysoimaan spesifejä esityksiä. Keskiössä esityksen ja esittämisen pohdinnoissa on tutkimuksen haastatteluaineisto, josta pyrin muodostamaan yleisiä hahmotelmia lavarunouden kontekstissa, runoilija-esiintyjien itsensä sanoittamana.

Esitystutkimus on monialainen tieteen kenttä, joka toimii useiden tutkimusalojen risteyksissä ja niiden sisällä, mutta ei ole toistaiseksi saavuttanut Suomessa itsenäistä asemaa tieteen kentällä. Ala määritellään vuonna 2011 perustetun Esitystutkimuksen verkoston parissa seuraavasti: ”Tutkimuskohteeseen kuuluvat niin taide-esitykset estetiikkoineen kuin kulttuuriset arkipäivän esitykset ja arjesta eroavat speaktaakkelit ja rituaalit sekä identiteetin aspektien kuten sukupuolen, ikäryhmän, etnisyyden ynnä muiden esittäminen ja esityksellisyys. Yhteistä on fokus esitykseen, tässä ja nyt tapahtuvaan ruumiilliseen vuorovaikutukseen;

esityksen toimiminen linssinä, jonka läpi historiaa, yhteisöä ja kulttuuria katsotaan.” (Saarikoski 2012, 117.) Esitykselle ts. performanssille ominaista on, että tietyssä ajassa ja paikassa sekä rajatulle määrälle ihmisiä voi syntyä kokemus yhteisestä arvosta, joka väistämättä on katoava. Keskeistä on, että esityksen kokonaisuutta ei voi sellaisenaan säilyttää, tallentaa, dokumentoida tai muutoin representoida. Mikäli tätä pyritään tekemään, on tuloksena jotain muuta kuin kohteena oleva performanssi. Tämä johtuu siitä, että performanssin luonne, olemassaolo ja tapahtuminen itsessään ovat katoavaisia. Performanssi on aina sidoksissa tapahtumisen aikaan, jolloin sen toistaminen toteutuu vain toisintavana representaationa. (Phelan 2015, 387–383.)

Live-tapahtuman ja -esityksen luonnollisesta, aidosta tai autenttisesta luonteesta sekä tallentamisen mahdollisuuksista voidaan olla montaa mieltä ja kyseenalaistaa esitysten luonnollisuus tarkasteltaessa tekniikan ja median läsnäoloa kyseisissä tilanteissa. Medioituminen näkyy myös lavarunokulttuurissa vahvasti niin tapahtumien järjestelyissä, konsepteissa kuin mahdollisesti esitysten monimediaisuutena. Auslander nostaa esiin, että live-tapahtuma itsessään on median ja teknologian välittämä ja muovaama tuotos, mikäli käytössä on vähintäänkin mikrofoni ja äänentoistolaitteisto. Tällöin esitystä ei voida pitää ”alkuperäisenä” presentaationa. (Auslander 2008, 25.) Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan käy keskustelua tapahtumajärjestämisen tai esitysten luonnollisuudesta suhteessa teknologiaan, vaan autenttisuutta tarkastellessani jätän medioitumisen tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimuksessani käsitän Phelanin määrittelyn mukaisesti esityksen ts. performanssin vahvasti aikasidonnaisena puheen ja esittämisen aktina, jonka tapahtumiseen vaikuttavat hetken lisäksi tapahtumisen paikka sekä paikkaan kokoontuneet ihmiset.

2.2.2 Autenttisuus

Charles Taylorin autenttisuuden etiikka jatkaa autenttisuuden ilmiön aiempien hahmotelmien ja teorioiden kehittelyä, joissa lähtökohtana olivat varhaisemmat moraalikäsitteet; eräänlainen hyvyyden ihanne sekä ihmisolennon synnynnäiset eettiset vaistot. Näissä hyvyys nähtiin liittyvän johonkin ”lähteeseen”, kuten Jumalaan tai hyvään ideaan. Muutos varhaisempiin moraalikäsitteisiin muuttui eettisten painotusten liityttyä entistä enemmän sisäisiin kuin ulkoisiin ”hyvyyden moraalilähteisiin”. 1700-luvun loppupuolella autenttisuuden ymmärtäminen ja sanoittaminen oli johtanut ajatuksiin ja eettisiin ihanteisiin, jotka kehottivat tietynlaiseen omaperäiseen yksilönä olemiseen ja elämisen tapoihin. Nämä perustuivat oman

itsen rehellisyyteen omalle itselle sekä vahvan minä-yhteyden ja itseilmaisun kehittymiseen. Toisin sanoen: ”Rehellisyys itselleni merkitsee uskollisuutta omaperäisyydelleni, ja se taas on jotakin sellaista, jonka voin vain itse ilmaista ja löytää”. Tämän minä-yhteyden uhkakuvina saatettiin kokea ulkoinen yhdenmukaisuuden paine, jonka alla yksilö oli vaarassa kadottaa aidon itsensä. (Taylor 1995, 55–59.)

Taylor kyseenalaistaa ulkoisista tekijöistä riippumattoman minä-henkilön käsitellessään dialogisuuden merkitystä yksilön elämässä. Hän korostaa, että esimerkiksi kielen ja muiden ilmaisumenetelmien omaksuminen sekä identiteetin kehittyminen ovat aina vuorovaikutussuhteissa tapahtuvia prosesseja, jotka jatkuvat läpi elämän. Identiteettimme erityisyyden kannalta joudumme määrittelemään, millaisin tavoin eroamme toisista ihmisistä ja kuinka tuotamme näistä eroavaisuuksista ja/tai samankaltaisuuksista autenttista olemassa oloa sekä ilmaisua. (Taylor 1995, 59–64.) Vaikka autenttisuuden ihanteeseen on punoutuneena käsitys itsemääräämiseen perustuvasta vapaudesta ja itsetoteutuksesta, merkitsee dialogisuus autenttisen olemisen ja ilmaisun taustalla jatkuvien tietoisten valintojen tekemisen lisäksi tiedostamattomien merkityskenttien vaikutuksia yksilön elämässä ja kehityksessä. (Taylor 1995, 65, 67.) Demokraattisessa yhteiskunnassa käsitykset tasavertaisesta arvostuksesta ja arvokkuudesta ovat kiinnittyneet vahvasti identiteettikäsitteisiimme. Ne ovat myös johtaneet tunnustuksen saamisen keskeisyyteen autenttisia ihanteita arvostavassa yhteiskunnassa. (Taylor 1995, 75–77.) Autenttisuuden ihanteen toteutuminen Taylorin mukaan edellyttää 1) luomista, rakentamista ja löytämistä; 2) alkuperäisyyttä; monesti 3) vastarintaa yhteiskunnan sääntöjä ja mahdollisesti myös vallitsevaa moraalikäsitystä kohtaan; 4) merkityskenttien tunnustamista; sekä 5) dialogissa tapahtuvaa itsemäärittelyä. Autenttisuus merkitsee yksilön vapautta löytää oman elämänsä rakenteen ja sisällön suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan, sosiaaliseen ympäristöön sekä läheisiin ihmissuhteisiin. (Taylor 1995, 95–96.) Taylorin autenttisuuden etiikka liittyy ihanteeseen muun muassa termit aitous, alkuperäisyys, henkilökohtaisuus, minä-yhteys, vapaus, rehellisyys, itseilmaisuus, vilpittömyys, totuudellisuus, vuorovaikutteisuus ja omaperäisyys.

Autenttisuuden tutkimuksella on jo muodostunut perinteitä esimerkiksi populaarimusiikin parissa, jossa esimerkiksi rap- ja hiphop-kulttuureissa autenttisuuteen liitetään kulttuurin historian sekä tyylin tuntemuksen osoittaminen, sosiaalisen ympäristön esiintuominen ja korostaminen sekä yksilöllinen ilmaisu ja henkilökohtainen tarinankerronta. Rap- ja hiphop-kulttuurin tutkimuksissa on päädytty ymmärtämään aitous ja autenttisuus aitouksina ja autenttisuuksina. Näitä aitouksia ja/tai autenttisuuksia ei ymmärretä sisäsyntyisinä, vaan niiden käsitetään rakentuvan jatkuvassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa

ja neuvottelun prosesseissa. (Westinen & Rantakallio 2019, 124–125.) Autenttisuus rapin ja hiphopin yhteydessä käsitetään usein kahtiajaon, aito tai feikki, kautta. Tätä jakoa ohjaavat ennalta määritellyt kriteerit. Autenttisuutta voidaan lähestyä esimerkiksi yksilöllis-kokemusperäisesti: 1) autenttisuus omana itsenä olemisena/pysymisenä tai 2) autenttisuus koodistona/normistona/ideologiana, jolloin molemmissa kriteerinä olisi henkilökohtainen aitous, ei ulkoapäin määritelty tapa olla aito. Autenttisuutta voidaan lähestyä lisäksi kulttuuris-historiallisesti: 3) autenttisuus yleisön ja yhteisön odotuksena/vaatimuksena, jolloin kriteerinä olisivat ulkoapäin tulevat autenttisuuden odotukset/vaatimukset. (Westinen & Rantakallio 2019, 143.) Käsillä olevassa tutkimuksessa autenttisuuden ihanteet ymmärretään aitouksina ja autenttisuuksina, jotka muokkaantuvat sosiaalisen ympäristön ja sisäisen identiteetin jatkuvassa neuvottelussa.

2.3 Tutkimuskysymys, menetelmä, aineisto ja tutkimuksen vaiheet

Tutkimuksen tutkimuskysymyksiä ovat: mitä on autenttisuus lavarunoudessa ja mitkä asiat tai keinot tekevät tai eivät tee lavarunoudesta autenttista runoilijaidentiteettien näkökulmasta. Kyseessä on teoriaohjautuva laadullinen tutkimus, jonka aineistonhankintamenetelmänä on puolistrukturoitu teemahaastattelututkimus. Tutkimuksen johtopäätökset pohjautuvat keräämiini haastatteluaineistojen teoriaohjautuvaan laadulliseen sisällönanalyysiin. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa yleisesitys autenttisuuden rakentumisesta ja siihen liitettävistä tekijöistä lavarunoudessa.

Tavoitteenani on ollut selvittää mitä autenttisuus kotimaisen lavarunouden piirissä tarkoittaa ja kuinka se koetaan ammatillisen runoilijuuden näkökulmasta. Olen valikoinut tutkimusmenetelmäkseni haastattelututkimuksen, jotta aineisto tuottaisi parhaiten vastauksia tutkimuskysymyksiini. Haastattelututkimus muodostuu tutkimusongelman rajaamisesta, tutkittavien ilmiöiden luokittelusta, ilmiön teema-alueiden määrittämisestä, haastattelukysymysten muodostamisesta sekä vastausten luokittelusta ja aineiston tulkitsemisesta (Hirsjärvi & Hurme 2019, 67). Haastattelututkimus on toteutukseltaan työläs menetelmä, mutta sen avulla tutkimusaineistolla on mahdollisuus vastata tutkimuskysymyksiin riittävällä kompetenssilla ja näin saavuttaa tutkimukselle asetetut tavoitteet.

2.3.1 Aineiston hankinta ja hallinta

Tutkimusaineistona toimii itse kerätty, puolistrukturoituihin teemahaastatteluihin pohjautuva aineisto. Ennen haastatteluja tutkimukseen valittuja haastateltavia on lähestytty saatekirjeellä (LIITE 2) sähköpostitse. Saatekirjeeseen on kirjattu muun muassa tutkimuksen toteuttajan tiedot, tutkimuksen kohde, tutkimuksen taustat sekä tutkimushaastattelujen merkitys tutkimukselle, aikataulu sekä aineiston käyttöön liittyviä asioita. Ennen haastattelua on haastateltaville lähetetty tiivistelmä haastattelussa käsiteltävistä aiheista ja saatu suostumus haastatteluaineiston käyttöön ja hallintaan. Haastattelut toteutettiin videopuheluin Microsoft Teams –sovelluksella ja ne tallennettiin noin viikon ajaksi Microsoft Stream –sovellukseen. Videotallenteet poistettiin Stream –palvelusta, mutta haastattelujen audiotallenteet säilytetään tutkijan käytössä olevalla ulkoisella kovalevyllä, jossa niitä voidaan arkistoida osallistujien luvalla kolme vuotta. Haastateltavien kanssa on sovittu, että tutkimusaineistoa on mahdollista käyttää tutkimusaineistona myös tutkijan Pro gradu -tutkielmassa. Aineiston keräämiseen liittyviä eettisiä valintoja esittelen tarkemmin kandidaatintutkielman liitteissä (LIITE 3).

2.3.2 Tutkimuksen teemahaastattelut

Tutkittava ilmiö ja siihen liittyvät tutkimuksen käsitteet ovat hahmottuneet aiempaan tutkimukseen ja teoreettiseen lähdeaineistoon perehtymällä. Tämän pohjalta haastattelun runko on muodostunut ensin teema-alueittain ja sen jälkeen tarkentunut spesifeiksi kysymyksiksi. Haastattelut suunniteltiin etenemään strukturoituja kysymyksiä seuraten, jättäen kuitenkin tilaa teemaan liittyvälle strukturoimattomalle keskustelulle.

Tutkimukseen osallistuneet runoilijat edustavat harkinnanvaraista näytettä kohdejoukosta. Tutkittavat edustavat siis ryhmää, jolla oletettavasti on tavoiteltavaa tietoa tutkittavasta kohteesta. Lavarunouden autenttisuutta tutkivassa tutkimuksessa kohdejoukkoa edustavat ammattimaisesti runouden kentällä toimivat lavarunoilijat, joista haastateltaviksi on valittu eri-ikäisiä, eri sukupuolia ja eri maantieteellisiä alueita edustavia ammattirunoilijoita, jotta tutkimuksella pystyttäisiin kartoittamaan ilmiötä ja sen kokemista alalla mahdollisimman monipuolisesti. Tutkimukseen osallistui kahdeksan 26–63-vuotiasta henkilöä. Haastatteluun osallistuneiden iän keskiarvo oli 43 vuotta ja mediaani-ikä 38 vuotta. Haastatteluun osallistuneista vastasi olevansa: nainen 50%, mies 37,5% ja muu 12,5%. Haastatteluilla oli 5–34 vuoden kokemus ammatillisena lavarunoustoimijana toimimisesta. Alalla toimimisen kesto keskiarvona oli 17 vuotta ja mediaanikesto oli 12 vuotta. Maantieteellisesti vastaajat sijoittuivat

neljän eri maakunnan alueelle. Tutkimuksen kannalta otos oli kokoonsa nähden (8 kpl) hyvin monipuolinen ja erilaisia runotoimijoita suhteellisen hyvin edustava.

Teemahaastatteluja varten suunnittelin haastatteluja ohjaavan haastattelulomakkeen (LIITE 4), jota käytettiin kaikkien haastattelujen runkona. Lomake koostui lavarunouteen ja autenttisuuteen liittyvistä aiheista sekä spesifeistä kysymyksistä. Haastattelut oli suunniteltu keräämään tietoa seuraavista teeman aiheista: 1) lavarunous; 2) autenttisuus; 3) runoilijaminä; 4) autenttisuuden arvot: aitous, henkilökohtaisuus, tunnustuksellisuus, rehellisyys, avoimuus ja tekijyys; 5) esitys: viihdyttävyyys, hetkellisyys, improvisaatio, kielellisyys, huumori, vuorovaikutus, ruumiillisuus, äänenkäyttö, muut elementit ja harjoittelu.

Haastattelutilanteet etenivät siten, että haastattelijatutkija ohjasi keskustelua tutkimusaiheen kannalta tarkoituksenmukaisten aihealueiden pariin strukturoiduin kysymyksin, joiden lisäksi tilaa oli avoimelle keskustelulle aiheesta. Puolistrukturoituina haastattelut etenivät jokaisen haastateltavan kohdalla hieman eri tavoin, eri järjestyksessä ja osin ajankäytöllisistä syistä lomakkeen aiheita saatettiin käsitellä eri painotuksin ja kesto riippuen keskustelun kulusta ja haastateltavien omista painotuksista. Jokaisessa haastattelussa kuitenkin onnistuttiin käsittelemään pääpiirteittäin samat aihealueet ja kysymykset.

2.3.3 Aineiston litterointi ja aineistoon viittaaminen

Haastattelut litteroitiin kirjoitettuun muotoon tutkimukselle olennaisilta osin ja anonymisoitiin. Anonymisointi toteutettiin poistamalla henkilöiden tunnistetietoja, kuten haastatteluissa käytettyjä henkilön- ja paikannimiä. Tutkimusaineisto sisältää kahdeksan audiotallennetta, yhteensä 11 tuntia 10 minuuttia sekä niiden kirjalliset litteroinnit, yhteensä 184 sivua. Haastatteluaineiston eettisiä periaatteita ja toteutustapoja on kuvattu yksityiskohtaisemmin liitteissä (LIITE 3). Tutkielmassa käytetyt viittaukset aineistoon on pyritty toteuttamaan tavoilla, jotka mahdollistavat henkilöiden anonymiteetin säilymisen.

Viittaukset aineistoon tapahtuvat seuraavasti:

-jokaista henkilöä kuvaan yhdellä kirjaimella: H

-keskustelut on numeroitu ja keskustelua kuvaa siten numero: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

-mainitsen sivunumeron, jolla viitataan keskustelusta tehdyn litteraation sivunumeroon

Viittaukset lähteeseen ovat seuraavassa muodossa:

esimerkki: H3,6 (keskustelun numero, johon viitataan; litteroinnin sivunumero, jolta viittaus löytyy)

- Sitaatti on lainausmerkkien sisällä tai jos lainaus on osa lausetta ja se jatkuu, merkitsen se väliviivoilla (---)

esimerkki: ---Lavarunous on ehkä ensisijaisesti jopa äänirunoutta ja toissijaisesti niinku esityksellistä runoutta (H5, 3).

Lähdeluetteloon haastattelut on kirjattu seuraavaan muotoon:

Autenttisuus kotimaisessa lavarunoudessa.

Osallistajat: haastattelijä Johanna Santala, ja keskustelija H1

Paikka: Microsoft Teams -videokeskustelu, päivämäärä: xx.xx.xxx.

Tallenteen kesto: xx:xx:xx

Litteroinnin pituus: x sivua.

2.3.4 Tutkimuksen vaiheet ja aineiston sisällönanalyysi

Tutkimuksessa on kyseessä haastatteluaineistolähtöinen analyysi, joka on pyritty toteuttamaan teorialähtöisesti, mutta tutkimusaineistokeskeisesti. Tutkimus eteni talven ja kevään 2021 aikana tutkimuksen lähdekirjallisuuden perehtymisestä haastattelututkimuksen suunnitteluun ja tutkimusaineiston keruuvaiheeseen. Tutkimuksen aineistonkeruu eli tutkimushaastattelut toteutettiin maaliskuussa 2021. Tämän jälkeen vuorossa oli tutkimusaineiston käsittelyvaihe, johon kuului aineiston litterointi ja aineistoon perehtyminen. Sisällönanalyysia varten litteroitu tutkimusaineisto on koodattu ja jaoteltu teemoittain. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuskohteena olleiden aiheiden sisältöaineiksia, toistuvuuksia ja eroavaisuuksia on pyritty sekä hahmottamaan että jaottelemaan aineiston eri osista ja kokoamaan niitä teema-alueittain analyysia varten. Koodausten teema-alueet rakentuivat tutkimuskysymysten ja haastattelulomakkeen aihealueiden perusteella. Aineiston analysointia tapahtui osin jo koodausvaiheessa, mutta varsinainen sisällönanalyysin kirjoittaminen tapahtui koodausvaiheen jälkeen. Kirjoitusvaiheessa alkoivat aineiston sisällöt muodostua johtopäätöksiksi. Tutkimuksen etenemistä ohjasi tutkimussuunnitelma, mutta laadulliselle tutkimukselle luonteenomaisesti, eri vaiheet toteutuivat vaihtelevan syklisesti ja/tai yhtäaikaisesti. Tutkimuksen painotukset myös muuttuivat hieman aineiston sisällönanalyysin aikana. Tutkimusaineiston analyysivaiheessa koin, että oli tarpeellista erityisesti lavarunouden tieteellisen tutkimuksen vähäisyyden ja ilmiön sanoittamattomuuden vuoksi painottaa tutkielmassa myös yleisempiä lavarunouden hahmotuksia. Olen painotusten muuttuessa kuitenkin pyrkinyt pitämään jatkuvasti fokuksessa autenttisuuden kokemuksen näkökulmaa ja tuomaan sitä esiin tutkielman kirjallisessa muodossa eri aihepiirien yhteydessä.

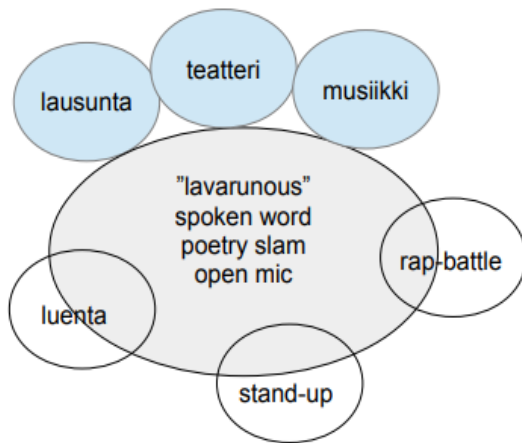
3 KATSAUS LAVARUNOUTEEN SUOMESSA

”Mun mielestä niinku semmonen lavarunouden karkein ja tiivistetyin määritelmä on se, että se on sen tekstin kirjoittajan itse esittämä. Sillä tavalla voidaan vetää se ero vaikka niinku lausuntataiteeseen. Lausunnassa yleensä on kysymys siitä, että lausuja esittää jonkun toisen kirjoittaman tekstin, kun taas lavarunoudessa nimenomaan se tekstin kirjoittaja itse esittää sen.” (H7, 2-3.)

Luvussa 2 käsitelty lavarunouden määrittely keskittyi lajin määrittelyyn. Lavarunouden voi kuitenkin käsittää myös kirjallisuuden ja runouden muotoa laajemmin ilmiönä tai kulttuurina, kuten eräs haastatelluista sen sanallistaa: ---Mä miellän lavarunouden ennemmin tietynlaiseksi runouden kulttuuriksi kuin esiintymistavaksi (H4, 1). Tutkimusaineistossa nousikin esiin paljon lavarunouteen liitettäviä ei-kirjallisia sekä ei-esityksellisiä piirteitä, joihin laajempi kulttuuri-ilmiön ja yhteisöllisyyden kokemus saattaa hyvinkin liittyä. Tutkimukseen osallistuneista runoilijoista 87,5% piti lavarunouden ainoana selkeänä vaatimuksena tai odotuksena itse kirjoitettua tekstiä. Kuitenkin 12,5% haastatelluista koki, ettei sekään ole suoranaisesti vaatimus, vaan lavarunouteen voi kuulua myös toisten tekstien esittäminen. Yleisesti voidaankin sanoa, että itse kirjoittaminen kuuluu olennaisesti lavarunouteen ja se mielletään myös ainoana selkeänä ja suhteellisen yhdenmukaisena vaatimuksena, joka myös erottaa lavarunouden perinteisemmästä runonlausunnasta. Itse kirjoitetun tekstin odotusarvo näkyy erityisen hyvin Poetry slam-kilpailuissa, joissa jo sääntöihin on kirjattuna vaatimus oman tekstin esittämisestä.

Heijala on määritellyt tutkimuksessaan lavarunouden yläkäsitteeksi, jonka muodostavat sellaiset suullisen runouden muodot, jotka perustuvat oman tekstin esittämiseen yleisölle. Näitä ovat Heijalan mukaan Spoken word, Poetry slam sekä Open mic. Huomattavaa on, että sisällöltään, muodoltaan ja medialtaan yksiselitteistä lavarunouden määritelmää on haasteellista tehdä, mutta lavarunouteen liitettäviä suullisen runouden muotoja yhdistää eräänlainen perheyhtäläisyys. Sisarustaitteisiin voidaan Heijalan mukaan määritellä lukeutuvan runonluenta, Rap Battle sekä Stand up-komiikka. Kehän ulkokaarelle on sijoitettu läheisiä taiteenaloja, jotka liittyvät kuitenkin vahvasti lavarunouteen muun muassa performatiivisuuden, lyyrisyyden tai runouden esittämiskulttuurin kautta. (Heijala 2014, 9.) Lavarunouden rajat ovat kuitenkin häilyvät ja ne ovat eletävään aikaan, yhteiskuntaan, ympäröivään kulttuuriin, muoti-ilmiöihin ja yleiseen hyväksyntään sitoutuneita sekä näiden kanssa vuorovaikuttavia: --- Onks lausunta, niinku lausuntataiteilijat sen tekevät, sitten jotenkin niinku teennäisempää, kun joku hemmetin rapfraseeraus tai niinku ihan hemmetin outoohan

sekin on. Et se tavallaan mikä on luonnollista kieltä, on aikasidonnaista. Samalla laillahan fraseerauskin on, et mikä on niinku milläkin hetkellä ok. (H5, 14.) Lausuntataide esittävän runouden esittämisen lajina voisi fraseerauksen näkökulmasta sopia myös lavarunouden piiriin, puuttuu siitä yleensä selkein lavarunouteen liitetty vaatimus eli esittäjän itse kirjoittama teksti. Lavarunouden ulkokaarelle sijoittuvat seuraavassa kaaviossa lausunnan lisäksi myös teatteri ja musiikki. Lavarunouden häilyvälle rajapinnalle kiinnittyvät puolestaan tässä ajassa runonluenta, Stand up sekä Rap battle.

Kuva 1. Hahmotelma lavarunouden ja sen sisarustaiteiden suhteista (Heijala, 2014, 9).

Kuva 2. Hahmotelma lavarunouden ja sen sisarustaiteiden suhteista.

Heijalan kaavio on pääpiirteittäin toimiva lähtökohta myös omassa tutkimuksessani. Mielestäni kaaviosta kuitenkin puuttuu eräs lavarunouden sisällä tai läheisesti sen vierellä vaikuttava suullisen runouden muoto, äänirunous. Tämä tuli myös esiin tutkimusaineistossa:

---Lavarunous on ehkä ensisijaisesti jopa äänirunoutta ja toissijaisesti niinku esityksellistä runoutta (H5, 3). Äänirunoudella tarkoitetaan kokeellisen runouden piiriin liitettävää runoutta, joka eroaa perinteisemmästä runon esittämisestä korostamalla äänen materiaalisuutta merkityksen sijaan (Parkko 2012, 181). Kaikki äänirunous ei luonnollisesti ole lavarunoutta, mutta lavarunoudessa voi esiintyä myös äänirunoutta tai joitakin sen elementtejä. Lisäksi koen tarpeelliseksi täydentää Heijalan hahmotelmaa myös lisäämällä lähitaiteisiin runolaulun, joka ei kenties juuri tässä ajassa, sen perinteisessä ymmärtämisen muodossa, ole kovinkaan yleinen osa lavarunoutta. Henkilökohtaisesti koen kuitenkin sen tiiviisti liittyvän myös lavarunouden tyyllisiin ja esityksellisiin keinovalikoimiin. Olen lisännyt myös runous-käsitteen kaavioon taustalla vaikuttava tekijänä. Tämä voidaan tässä yhteydessä ymmärtää perinteisen julkaistun

runouden vaikutuksina lavarunouteen. Samoin koen tarpeelliseksi pohtia lavarunouden käsittämistä Spoken word, Poetry Slam ja Open mic konteksteja laajempänä kokonaisuutena, johon liittyvät näiden määreiden alle kuulumattomat esittämisen tai tapahtumisen tavat, joita eivät määritä tietyt konseptien rakenteet tai säännöt. Heijala viittaa tutkimuksessaan Julia Novakin väitöskirjassaan (2011) käsittelemiin määritelmiin live-runous (live poetry) ja esitysrunous (performance poetry). Heijala esittää, että Novakin käyttämä Live poetry olisi samaistettavissa lavarunous -kattotermin. Performance poetry puolestaan olisi Heijalan mukaan lavarunouden alakäsite, joka olisi samaistettavissa esitysrunous -termiin. (Heijala 2014, 11–13.) Lavarunokulttuurin aktiivitoimija Harri Hertell puolestaan kuvaa Performance poetry-termin tarkoittavan esittävää runoutta. Hän myös sanoittaa Slam poetry –termin tarkoittavan edellistä laajempaa käsitettä, joka kokoaisi alleen lähes kaiken esittävän runouden. (Hertell 2017, 12.) Mielestäni esitysrunous terminä on hieman ristiriitainen sen varhaisempien määrittelyjen vuoksi. Sen vuoksi käytän tässä tutkimuksessa joko termiä esittävä runous tai Slam poetry. On erittäin mahdollista, että lavarunouden termistö tulee vielä jatkossa tarkentumaan.

Olen nimennyt kuvan 2 hahmotelmaan kategorian, johon voivat kuulua erimuotoiset lavarunotapahtumat ja esitykset, jotka eivät jäsenny Spoken word -, Poetry slam - tai Open mic-konseptien piiriin. Kaaviossa kutsun tätä kategoriaa esittäväksi runoudeksi/slam poetryksi. Käytän näitä esitettyjä määrittelyitä, suhteita ja rajauksia tutkimuksessani, johon perustuen lavarunous toimii laajasti yläkäsitteenä suullisen runouden muodoille, joissa runoilija esittää omia tekstejään. Tutkijana ymmärrän, että nämä esitykset koostuvat subjektilähtöisesti, läheisten taidemuotojen risteymissä.

3.1. Esityksen hetkellisyys ja autenttisuuden kokemus

”Mä näkisin, että tavallaan lavarunotekstejä pitäis kohdella vähän niinku näytelmäteksteinä eli se teos ei ole se kirjoitus, vaan se kirjoitus on niinku se kässäri. Ja se teos on esitys, joka on sitten joka kerta erilainen. Samalla lailla niinku teatterissa tavallaan, et vaikka sulla on se näytelmä, niin se näytelmä itse ei ole se teos. Se mitä sä menet katsomaan, on se live-esitys.” (H7, 5.)

Lavarunoudelle ominaista live-esitystä voidaan Phelanin määritelmistä käsin lähestyä performanssina, joka elää kyseisessä tapahtumisen hetkessä eikä ole jatkossa toisinnettavissa täysin vastaavalla tavalla. Kuitenkin myös lavarunoudessa esitystallenteita tehdään sekä toteutetaan esityksiä suoraan tallenteiksi. Luonnollisesti näin voidaan tehdä, mutta kuitenkin

näissä tallenteissa ei kyetä vangitsemaan kyseisessä ajassa tapahtunutta kokonaisuutta eikä ilman yleisöä toteutettavissa tallenteissa toisaalta toteudu perinteisessä mielessä esityksellisyys yleisön ja tätä kautta performanssille tyypillisen vuorovaikutuksellisuuden puuttuessa. Esityksen aikasidonnaisella tapahtumisella koettiin haastateltavien joukossa selkeitä vaikutuksia myös autenttisen esityskokemuksen näkökulmasta: ---Kyl se (hetkellisyys) vaikuttaa ilman muuta paljon (autenttisuuden kokemukseen), et vaik vetäis ikään kuin ihan saman setin, nii joka kerta vibat mitkä leijaillee ilmassa, on pikkasen erilaiset. Ja sit varsinkin, jos niinku juttelee yleisölle ja mahdollisesti viel ottaa kontaktia niin, että sieltä mahdollisesti joku sanoo sulle jotain ja ja sä kuuntelet ja reagoit siihen. (H4, 18.)

Globaalin ajanjakson vaikutuksia lavarunouteenkin on voitu nähdä livetapahtumien peruuntuessa ja ylipäänsä tapahtumien järjestämättömyytenä, jolloin streamaus ja videotallenteiden tuottaminen on lisääntynyt. Kyseessä on mielestäni kuitenkin eri lavarunouden foorumi tai medium kuin sen tyypillisin ilmenemisen muoto: esitys aikaan, paikkaan ja läsnäoloon sitoutuneena, kenties autenttisenä tapahtumana. Erilaisina esittämisen ja kokemisen kanavina nämä foorumit nähtiin myös haastatteluissa: ---Kyl se jollain tavalla tää autenttisuus vahvasti liittyy siihen aikaan ja paikkaan, siihen tilanteeseen, siihen läsnäoloon, siihen niinku yhdessä koettuun energiaan jotenki vahvasti. Et siin on myös niin paljon sellasta non-verbaalish viestintää läsnä ehkä mitä ihmiset aistii, mikä ei sit välity samal taval ainakaan esim. videossa tai äänitteessä tai kirjassa. (H1, 7.) Tutkimuksen näkökulmasta vaikuttaisi siltä, että autenttisuus tai sen illuusio olisi koettavissa vahvimmin erityisesti lavarunouden esityksellisessä vuorovaikutustilanteessa syntyvänä luonnollisena kokemuksena.

Autenttisuus saatettiin nähdä hetkellisenä, mutta myös tietoisesti tuotettuna kokemuksena ja estetiikkana: ---Ensisijaisesti autenttisuus mun mielestä liittyy siihen läsnäoloon, että niinku vaikka autenttisuus on estetiikka, niin sen ydin on siinä, että sä saat vakuutettua kuulijan sun autenttisuudesta. Sä voit niinku silleen henkilönä siinä jotenkin vuorovaikutustapahtumassa käyttää hyvin moninaisia eri keinoja vakuuttaakses se ihminen, joka sua kuuntelee niin siitä, että sä oot jotenkin aito ja välitön ja autenttinen. Kirjallisuudessa niitä keinoja on ehkä paljon vähemmän käytettävissä ja ne rajautuu ehkä just nimenomaan niihin tekstuaalisiin keinoihin, jotka on itse asiassa taas yllättävän vaikeita, koska ne tosi herkästi menee juuri siihen mitä lavarunoilijat on yrittänyt vastustaa. (H8, 6.) Lavarunoudessa on selkeästi nähtävissä tiedotettuja ja/tai/sekä tiedostamattomia keinostoja, jotka tukevat autenttisuuden kokemuksen todentumista. Tutkimusaineistosta ei voida kuitenkaan löytää sellaisia yhteneväisiä elementtejä tai keinostoja, jotka automaattisesti mahdollistaisivat lavarunoesityksen kokemisen autenttisenä ja että näiden avulla voitaisiin yksinkertaistaa tai

tiivistää autenttisuuden rakentumista lavarunokulttuurissa. Luonnollisen tai tuotetun autenttisuuden analyysia voisi kenties syvällisemmin toteuttaa kohdistamalla tutkimus tiettyyn kohteeseen ja esimerkiksi sen diskursseihin, kuten rap- ja hiphop-tutkimuksessa on Suomessakin jo tehty. Oli lavarunouden piirissä autenttisuutta sitten pyritty tuottamaan tietoisesti tai kokemaan sen välittyminen luonnollisesti syntyvänä tapahtumana, kokivat kaikki haastatellut sen olevan vahvasti ajalliseen kehukseen sidoksissa.

3.2 Esityksellisyys

”Mä näkisin, että on niinku kahdenlaisia lavarunoesityksiä. (On esityksiä), jotka eivät ole erityisen etukäteen valmisteltuja suunniteltuja ja sitten on esityksiä, jotka on hyvinkin pitkälle mietittyjä. Ja ne koostuu tietysti siitä, että kirjoitetaan tekstit, sen jälkeen niitä harjoitellaan ääneen esittäen aika paljonkin, mietitään runojen järjestys, mietitään äänenkäyttöä ja kehonkielen käyttöä. Miten se tukee tai kuvittaa niitä runoja.” (H4, 2.)

Lavarunouteen sisällytetään helposti tietynlainen esityksellisyys tai ainakin esitykselliset elementit, joilla se poikkeaa pelkistetyimmistä runonluennasta. Runonluenta ei kuitenkaan haastatteluaineiston mukaan rajaudu pois lavarunouden piiristä, vaan kuuluu tiiviisti lavarunouden keinovalikoimaan: --- (Lavarunouden) ei välttämättä tarvitse poiketa (runonluennasta), mutta lähinnä runoesitys on mun mielestä sanana vaan semmoinen hyvin paljon laajempi. Se pikemminkin sisällyttää mahdollisuuksia paljon enemmän kuin luenta, kun luenta on esitys, josta on rajattu niinku todella paljon mahdollisia työkaluja pois. Että mä näkisin sen vaan silleen vähemmän rajattuna terminä sille, että esityksessähän on mahdollista hyödyntää äänen lisäksi niinku sitä tilaa, muita äänellisiä elementtejä kuten musiikkia tai hyödyntää jotakin performatiivisia työkaluja. (H8, 2.)

Vastaajien kesken tuntui vallitsevan laaja hyväksymisen ja sallivuuden ilmapiiri erilaisia esittämisen tapoja kohtaan, vaikka henkilökohtaiset lähtökohdat, tavoitteet ja käytännöt lavarunoesityksen toteutukseen saattoivat vaihdella suuresti. Yksinkertaisimmillaankin vastaajat käsittivät lavarunoesityksen toteutuvan jonkinlaisen draaman kaaren ohjaamana: --- Esitys on aina tietyllä tavalla-, siinä on joku kaari, et siinä pystyt niinkun ottamaan vähän riehakkaampia osia ja sit siinä pystyt tuomaan kliinisempää luentaa. Semmoinen vaihtelu sillai, että siinä nyt kuulijat jaksaa kuunnella ne runot ja samallahan yleisö joutuu myös katselemaan ne runot. Siinä mielessä palaan siihen, että runo tulee lihaksi. (H6, 3.) Useammassa vastauksissa toistui myös omakohtaiset kokemukset esimerkiksi joidenkin

esityksellisten elementtien käytöstä lavarunoesityksen yhteydessä: ---Siinä (esityksessä) perustana on se teksti, jonkinlainen tämmönen käsikirjoitus tai runo, tai kokoelma tai setti runoja. Ja sit siinä, ainakin itse ajattelen, että siin kuuluu sit myös nää äänenpainot ja rytmit ja tämmöset niinku äänenkäytön elementit ja sit usein voi olla myös jotain taustamusiikkia tai muita tämmösiä esityksellisiä elementtejä, mitkä liittyy vaikka rekvisiittaan tai ulkoasuun tai muuhun. (H1, 2.) Yksimielisyyttä kaikkien haastateltavien kesken esiintyi esitettävän runouden asemasta esityksessä: ---Tärkeätä mun mielestä, niinku kuitenkin ottaa huomioon se itse runo, että mitä se vaatii, että niinku sitä kaikkea muuta luodaan sen runon, tekstin ehdoilla eikä silleen et nyt yrittää vaan änkeä mahdollisimman paljon kaikkia elementtejä, koska voi. Että se teksti on edelleen aina siinä keskiössä. (H8, 3.)

Autenttisuuden lähtökohdista vahva esityksellisyys, esityksellisten elementtien käyttö tai liian harjoitettu lopputulos saattavat vaikuttaa oleellisesti esityksen epäautenttiseksi kokemiseen: ---Joskus olen kokenut sillä tavalla, että jos joku on niinku liian hyvä, liian sliipattu tai jopa että on näyttelijä, joka lausuu tietysti omia runojaan, mutta joka on näyttelijä koulutukseltaan, niin se saattaa tuntua liian etäiseltä. Ja liian niinkun harjotellulta. (H3, 10.) Haastatteluissa tuntuikin toistuvan jonkinlaisen luonnollisuuden, aitouden, ei-yrittämisen, vakuuttavuuden tai uskottavuuden ymmärtäminen autenttisuuteen vahvasti liittyvänä elementtinä: ---Se on hämmästyttävää, että joku ihminen, joka ei yritä niinku mitään, suurin piirtein mykkänä seisoo siinä mikrofonin ääressä vähän aikaa ja sitten lausuu jonkun kolme-rivisen haiun, nii yht'äkkiä se niinku toimii. Siihen tulee just joku semmonen autenttisuus ilman mitään niinku kehonkieliä ja se ihminen itsessään on niin vakuuttava sen tekstinsä kanssa siinä, ilman mitään tehokeinoja. Et se tekijä on sen sanomisensa kanssa yhtä. (H2, 5.)

Michael Kirby (1990) on skaalannut tasoja tai vaiheita ei-näyttelemisen ja näyttelemisen välillä seuraavasti: 1) ei-näyttelemisen (not-acting), 2) matriisitön esiintyminen (nonmatrixed performing), 3) symboloitu matriisi (symbolized matrix), 4) saatu näyttelemisen (received acting), yksinkertainen näyttelemisen (simple acting) ja 5) monimutkainen näyttelemisen (complex acting). Teatterin ja näyttelemisen kontekstissa välitetty ”realistisuus” on aina kuitenkin tarkoituksellisesti tehtyä, näyteltyä. Kirbyn määritelmän mukaan yksinkertaisen näyttelemisen kriteerit täyttyvät, mikäli esittäjällä on käytössään yksikin näyttelemisen elementti tai keino, kuten esimerkiksi jonkin tunnetilan voimistaminen tai teeskentely. (Kirby 1990, 11–12.) Lavarunouden kontekstissa voitaisiin kenties puhua vähintäänkin yksinkertaisen näyttelemisen keinoista esityksissä. Tässä vaiheessa on jo selkeästi ja tietoisesti asetettu asemaan, jossa esitetään joillekin jotakin, etukäteen sovitussa paikassa ja saatetaan tehostaa omaa tekstisisältöä esimerkiksi rytmityksin, äänenpainoin sekä voimistaen

sisältöjen painotuksia ja tunnetiloja. Kirbyn näkökulmaan perustuen ei lavarunoutta näin voitaisi pitää autenttisenä tai aitona, vaan autenttisuuden kokemus joka välittyy katsojalle, olisi aina jossain määrin joko tietoisesti tai tiedostamatta tuotettua estetiikkaa: ---Mun mielestä se esityksen autenttisuus, se tavallaan jotenkin on semmoinen elementti, joka tuotetaan. Niinku tavallaan tuotetaan se illuusio siitä, että tämä on totta. (H5, 7.)

Autenttisuuden kokemusta ja sen käsittämistä ennemmin tunneprosessissa tapahtuvaksi kuin tuotettuna elementtinä voivat osaltaan tukea lavarunokulttuurille ominaiset tapahtumakonseptit ja -käytännöt. Yleensä kyseessä ovat esitykset, joissa erilaisissa positioissa suhteessa toisiinsa ovat esittäjä ja yleisö. Kuitenkin on huomattavissa, etteivät nämä positiot välttämättä toteudu kovinkaan tarkasti. Usein kyseessä voi olla tilanne, jossa saatetaan kokea, että ihminen puhuu toiselle ihmiselle ikään kuin luonnollisena henkilönä. Tämä saattaa johtua osaltaan lavarunokulttuurissa ja -tapahtumissa helposti toteutuvasta epätarkasta ja muuttuvasta positioinnista, joka näkyy erityisen hyvin Open mic-tapahtumissa: ---Se koko niinku asetelma siitä, että kuka on esittäjä ja kuka on yleisö, niin se ei ole sillä lailla niinku kahtia jaettu kuin sitten taas tämmösessä niinku ikään kuin ammattimaisempien lavarunoilijoiden esitys, jossa on selkeästi niinku yleisö ja esiintyjät ja ne on eri ihmisiä ja ne ei niinku vaihda paikkaa eikä sekoitu. Sehän on sitten enemmän verrannollinen mihin tahansa musiikki- tai teatteriesitykseen, jota tullaan katsomaan sitten. Open mic:ssa niinku on se taiteenlaji ja sitten siinä on koko se tavallaan jotenkin ihmisenä olemisen ja esittäjänä tai yleisönä olemisen ja niitten positioiden vaihtumisen leikki, joka on kauheen kiehtovaa ja niinku poikkeuksellista. (H7, 4.)

3.3 Painettu lavarunous

”Mä en koskaan ajattele niinku sitä esitystilannetta. Kirjotan runot paperimuotoon ja painettaviksi Se on kuitenkin eri juttu se kirjottaminen ja esittäminen. Se ei oo niinku siinä mielessä teatterikäsitteellinen, se ei ole käsikirjoitus lavaa varten vaan se on runo, jonka täytyy toimia omana itsenään.” (H6, 3, 7.)

Viime vuosina lavarunous on alkanut siirtyä enenevässä määrin myös painetuksi kirjateoksiksi. Eri mediumiin siirryttäessä on havaittavissa niin lavarunokentän sisäisiä kuin eri runouden kenttien välillä ilmeneviä arvolataumia sekä erilaisia intentioita. Painetuksi ja esitetyksi tuotetuilla runouksilla voi olla hyvinkin erilainen tarkoitus ja tavoite, jossa perimmiltään voi olla kyse tekijäsubjektin mieltymyksistä ja/tai runouskentän konventioista. Huomionarvoista on myös, että lavarunoudessa loistavat poissaolollaan yhä monet kirjallisuuden verkostot, kirjailijayhteisön rakenteet sekä perinteet, jotka voisivat myös osaltaan toimia lavarunouden

tukipilareina sekä oman tekemisen arvioinnin apuina. ---On tämmönen paperiusko siihen mitä runous on. Niinku se kuvitelma siitä mikä on ns. hyvää runoa tulee siellä paperitodellisuudessa, mutta esittävä todellisuus on jotain muuta. Ja tällä esittävällä puolella semmosta niinku arvioinnin perinnettähän ei ole. Se on ihan sattumanvaraista mitä on joitakin lähinnä netissä, ihan ehkä varmaan jotain muutama juttu Tuli&Savu-lehdessä, jossa on siis niinku arvioitu esityksiä. Et alkutekijöissähän siinä sellaisessa määrittelyssä ollaan. (H2, 3.) ---Lavarunous kipeästi tarttis niinku tavallaan ammattimaisia vastaanoton rakenteita ja ne puuttuvat (H5, 12).

Lavarunouteen kuuluu vahvasti tietynlainen omalähtöisyys ja itse tekemisen traditio, jonka voi nähdä myös autenttisenä yksilönä elämisen ihanteeseen ja kenties vastakulttuurisuuteenkin liittyvänä. Toisaalta se voi ensisijaisesti merkitä lavarunokulttuuria tukevien rakenteiden sekä verkostojen uupumista. Vuoden 2019 syksyllä toimintansa aloittanut Lavarunoakatemia on ensimmäinen lavarunouden kentällä toimiva instituutio, jossa voi suorittaa lavarunouden koulutusohjelman. Sen lisäksi Suomessa on mahdollista opetella lavarunoutta erilaisissa työpajoissa ja lyhytkursseilla. Lavarunouden tukiverkostot ovat vasta muotoutumassa ja kenties jatkossa alalle kehittyä lisää taiteenlajin erityisominaisuudet ymmärättäviä ja huomioivia toimijoita ja toimintoja. Tarvetta näille oman taiteellisen tekemisen tukirakenteille tuntuisi olevan: ---Nyt on tullut Lavarunoakatemia, ehkä se jollain tavalla parantaa tilannetta Helsingissä, mut siinä on ollut hirveä tyhjiö. Et ei olla niinku totuttu ehkä jotenkin saamaan palautetta ja sit tavallaan koska ei oo totuttu saamaan palautetta, niin ei olla ehkä osattu jotenki kriittisesti havainnoida omaa tekemistä. (H5, 11.)

3.2.1 Mitä tapahtuu autenttisuudelle

”Se on myös sen tekstin testaamista koko ajan sitä yleisöä vasten, mikä toimii, mikä ei. Et jos sä kirjoitat pelkästään paperilla julkaistavaa roolia, se yleisöhän on aina olemassa siinä tekstissä, se odotushorizontti kirjottajalla. Ja sit se ei realisoidu koskaan missään, se on vaan kuvitelmaa tai ainoa palaute on sitten se kriitikon palaute. Tämä ei toiminut tyyliin, joku toimi. Mut lavarunoudessa se on niinku mahollista koko ajan, se vertailu.” (H2, 8.)

Tutkimushaastatteluisissa pohdittiin kirjoittamisen prosessia sekä kirjamuotoista lavarunoutta, sen vastaanottoa sekä tapoja tuottaa esitykseen pohjautuvia painotuotteita. Näkemykset painettua lavarunoutta kohtaan vaihtelivat paljon jo haastatteluryhmän sisällä. Selkeää yleistä linjaa ei suhtautumisessa painettuun lavarunouteen voinut haastatteluiden perusteella määrittellä ja suhde kirjaan sekä esittämisen tapoihin tuntui olevan haastateltaviin subjekteihin ja muun

muassa näiden elämänhistoriaan sitoutuva. Vaikuttaa siltä, että kirjoittaminen aktina ja kirjoitusprosessin läpivienti tapahtuu kullakin haastateltavalla oman mieltymyksen ja itselle toimivimman metodin kautta. Osa haastatelluista suhtautuu lavarunouteen selkeästi esityksen ja äänen lähtökohdista: ---Kyl mä niinku näkisin, että se lavarunous on kirjoitettu ensisijaisesti ääntä varten. Et tavallaan ne korostukset mitä ääni jotenkin mediana tekee, on hyvin erilaisia kun mitä paperille kirjoitettu runous tekee. Mä en niinku pidä mielekkäänä, tai ei siitä nyt varmasti ole mitään haittaa, mutta mä näkisin, että jos me tehdään antologioita äänirunoudesta niin miksi me tehdään kirjoja, kun meidän pitäis tehdä äänitteitä. (H5, 2.) Osa runoilijoista luottaa vahvasti paperiin, mutta erilaisten esittämisen kanavien huomioiminen voi näkyä myös hyvin selkeänä erotteluna runoilijan toiminnassa: ---Mä kirjoitan aika selkeesti usein niinku erikseen lavalle ja kirjaan. Et aika selkeesti ne on omia juttuja, mut joskus ne sattuu menee päällekkäin. Kirjottaessani lavalle mä painotan niinku hyvin eri tyyppisiä asioita, ku paperille kirjottaessani, koska siinä on ehkä tärkeää muistaa, että lukijalla ei ole mahdollisuutta esimerkiksi just pysähtyä ja pohtia jotain asiaa. (H8, 2.)

Lavarunoudelle ominaisen vuorovaikutuksen sekä autenttisen hetken ja tunteen siirtäminen paperille ei välttämättä ole kovin yksinkertaista. Sen eteen saatetaan nähdä paljon vaivaa ja kehittää erilaisia keinoja tämän kokemuksen mahdollistamiseksi: ---Sitä miettii, et miten sitä vois välittää, millä tavalla, millä keinoin sitä vois välittää sitä samaa tunnetta (kirjaan). Kyl se intensiteetti silleen jotenki laskee vaan siks, et se fyysinen tila on yhdessä koettu tila, varsinkin jos se on semmonen esitys, jossa on yleisöä. Siin on joku semmonen jännite, joku puolimaaginen jännite mikä niinku lisää sitä intensiteettiä, sitä jotain kollektiivista energiaa. Kun teki painetun teoksen ekaa kertaa ikinä, nii kyl mä ymmärsin ehkä ekaa kertaa sen, että miten erilainen oikeesti tää formaatti kirjan ja esityksen välillä on ja myös opin ehkä arvostaan sitä kirjaa vielä enemmän. (H1, 7.) Esittävän runouden julkaiseminen ei ole uusi asia, mutta nykyhetken lavarunoskene ja toimintatavat toimivat nykyisellään hyvin eri tavoilla. Aiemmin oli hyvin tavanomaista, että esiintyminen oli liitoksissa ensin julkaistuun kirjaan. Nykyään on paljon lavarunoilijoita, jotka esiintyneet pitkään ja aktiivisesti, mutta joilla ei ole lainkaan julkaistuja teoksia.

Lavarunotoimijoita pohditutti myös se, kuinka painetun runouden instituutiot ja rakenteet ottavat vastaan täysin eri lähtökohdista ponnistavat painetut teokset ---Miten esimerkiksi kritiikki niinku ymmärtää sen tai miten siinä kustannusprojektissa ymmärretään se, vai ymmärretäänkö sitä, että se runokirja itse ei välttämättä ikään kuin ole se teos. Ja että se, jos lavarunoilija julkaisee runokirjan, ni se ei tietenkään automaattisesti tarkoita, että se olis niinku lavarunokirja. Tää koko kysymys ja mitä kaikkea tähän liittyy, niin tää on tämmönen joka vast

nyt niinku on tuloillaan. (H7, 5.) Tärkeää on huomata ja ymmärtää, että kyseessä ovat todellakin hyvin erilaiset foorumit, joissa esittävä lavarunous yksinkertaisesti toimii eri tavoin ja välittää kokemuksia myös eri tavoin. Kenties tulisi suhtautua asiaan tavoilla, jotka mahdollistavat näiden erilaisten lähtökohtien, kontekstien ja tarkoitusten erilaisuuden: ---Monesti hyvä lavarunous toimii myös paperilla. Mutta tietysti voi olla, että jotkut jutut vaatii paperille muokkaamista erilaiseks kuin mitä se on ääneen esitetynä. Ja sitten taas jotkut jutut yksinkertaisesti toimii huonommin paperilla. Mutta loppujen lopuksi mielestäni edelleen yllättävän pieni osa lavarunoudesta pyrkii paperille mun mielestä. (H4, 8.)

Lavarunokulttuurista lähtöisin oleva runous joka tapauksessa tulee pyrkimään jatkossa yhä enemmän paperille. Juuri nyt käynnissä olevan keskustelun kautta varmasti myös lavarunouden vastaanoton tavat ja arvioinnin kriteerit muodostuvat selkeämmin hahmotettaviksi. Sen vuoksi tässä hetkessä onkin syytä pohtia, onko vastakkainasettelu painetun ja esitetyn runouden välillä ylipäänsä tarpeellista: ---Vastakkainasettelu painetun ja lausutun välillä on jotenkin turhaa. Kun Poesia alun alkaen julkaisi sen ensimmäisen lavarunoantologian, se sai vähän kurjan vastaanoton. Sen jälkeen, kun tyytit on julkaissut omia kirjojaan, niin ne on saanut ihan todella hyviäkin vastaanottoja ja siinä mun mielestä niinku syntyy aika hyvä symbioosi silleen vallitsevien runouden trendien ja sen välillä mitä lavarunoudesta on siirrettävissä paperille. (H8, 8.) Keskiössä vaikuttaisi olevan juurikin näiden kahden toisistaan erilaisen foorumin ymmärtäminen ja näiden eroavaisuuksien hyväksyminen: ---Eihän näitä (mediumeja) tarvitse todellakaan niinku vertailla. Eikä arvottaa sillä lailla, ehkä vaan on ne erilaiset foorumit, niin silloin se niinku automaattisesti tarkoittaa jotenkin sitä, että ne välittyy jossain määrin eri tavalla. (H4, 9.) Se mikä voi tuntua autenttiselta lavalla ja esityksessä, ei välttämättä välity paperilla samanlaisena tai lainkaan autenttisena kokemuksena. Lavarunoudessa palaute, vertailu ja arviointi on mahdollista jokaisessa esityksessä suhteessa yleisöön ja heidän reaktiohinsa. Painetun runouden rakenteet ovat erilaiset, jolloin myös arviointi ja palaute tulevat eri muodossa. Kenties myös autenttisuus tai sen illuusio toimii ja toteutuu eri tavoin eri foorumeissa eikä niiden toteutumista tai toteutumatta jäämistä tarvitse vertailla samankaltaisilla tavoilla vahvasti erilaisten foorumeiden välillä.

4 AUTENTTISUUDEN JÄLJILLÄ

”Ehkä toi autenttisuus, kun siihen on semmonen hankala suhde jotenkin kaiken kaikkiaan, et sitä huomaa et haluais kauheesti niinku kirkastaa sen tälleen parilla sanalla, et mitä se tarkoittaa. Mut ehkä siinä niinku se vastahankaisuus jotenki liittyy semmoseen, että se tuntuu jotenki tällaselt keinotekoselt. Siis et se on tämmönen meidän kulttuurisesti keksimä, et mitä me liitetään johonkin autenttisuuteen, aitouteen, luonnollisuuteen, että se on tosi semmonen poliittinen väline myös. Et tietynlaiset ihmiset, tietynlaiset tunteet, tietynlaiset taustat ja ulkonäöt niinku liitetään siihen myös.” (H1, 18.)

Heijalan esittämiä selkeimpiä kotimaiseen lavarunouteen liitettäviä arvoja ja keinoja ovat avoimuus, henkilökohtaisuus, autenttisuus ja huumori. Lisäksi lavarunouteen liitetään vahvasti vuorovaikutuksellisuus runoilija-esittäjän ja yleisön välillä. Henkilökohtaisuuden ja aitouden arvot hän linjaa eräänlaiseksi autenttisuuden vaatimukseksi, joka osaltaan näkyisi erityisesti lavalla esiintyvän runoilijan ja esitetyn runon puhujuuden eli minän samaistamisessa tai ykseyttämisessä. (Heijala 2014, 57.) Pysin selvittämään runoilijoiden kokemustiedon kautta millaisista autenttisuuteen liitettävistä arvoista, ominaisuuksista tai keinoista autenttisuuden kokemus rakentuu. Käsittelen aihetta erityisesti Taylorinkin esiin tuomista aitouden ja henkilökohtaisuuden arvoista käsin. Tiedostan, että kandidaatintutkielmassa tekemäni päätelmät ja esiinnostot eivät tyhjentävästi pysty sanallistamaan autenttisuuden olemusta lavarunoudessa.

4.1 Autenttisuus tunteena ja estetiikkana

”Musta tuntuu, että se liittyy osin semmoiseen vastakulttuurisuuteen, että nähdään taide ja nähdään ehkä runous herkästi sellaisena, että se on jotenkin mystistä - just silleen tekotaiteellista ja monitulkintaista ja lyyristä ja akateemista ja vaikeaselkoista ja liian pitkälle vietyä. Ja sitten se halutaan jotenkin silleen kirkastaa ja olla jotenkin suoria ja rehellisiä ja aitoja ja vaan vittu puhuu niistä vitun tunteista, kun niitä vittu kerran vittu on ja puhua oikeista asioista, toisin kuin nuo tekotaiteelliset paskat. Mä näkisin, että se autenttisuuden arvostus tulee osin ehkä vastareaktion semmoiselle todella pitkälle viedylle lyyrisyydelle, ehkä jopa akateemisudelle.” (H8, 6.)

Tutkimushaastatteluisissa autenttisuus sanana ja merkityksiltään aiheutti monitulkintaisuutta, toisinaan suoranaista vaikeutta hahmottaa ja sanoittaa sitä sekä joissakin tapauksissa vastahankaisuutta sitä kohtaan. Yleisemmin haastateltavien keskuudessa autenttisuus

ymmärrettiin tunteena tai affektiona, joka syntyy esityksien sisältöjen ja luonnollisten esitystapojen välityksellä sekä esitystilanteiden vuorovaikutussuhteissa. Autenttisuus tässä tapauksessa saatettiin kokea tavoitteina tuoda näkyväksi Taylorin teoriassaan esittämää sisäistä alkuperäisyyttä ja omaperäistä itseilmaisua: ---Onks se autenttisuus sit joku tämmöinen niinku mun tämmönen alkuperäinen joku pyrkimys tai joku tällainen, et mikä on mun niinkun alkuperäinen idea, joka jotenkin kumpuaa just musta eikä jostain niinku odotuksista. (H1, 5.)

Autenttisuus liitettiin vahvasti myös inhimillisenä henkilönä olemiseen ja esiintymiseen:

---Kyllä se niinku se autenttisuus kuitenkin jollain tavalla kumpuaa siitä, että asettaa itsensä asemaan, jossa tavallaan uskaltaa olla myös niinku heikko ja inhimillinen. (H4, 7.)

Tunnekokemuksena tapahtuvaan autenttisuuteen suhtauduttiin myös asettumalla esiintymistilanteisiin niin, ettei tarkoituksenmukaisesti pyritä tuottamaan tietynlaista roolia:

---Mä koen sen autenttisuuden sillä tavalla, et se tarkoittaa mun kohdalla nimenomaan sitä, että käyttää itsestään eri puolia. Tuo tavalla näkyviin, ei niin että rupeisin niinku esittämään jotain toista roolia roolihahmoa tai muuta. Ei sellaista ollenkaan vaan niin, että ne kaikki puolet on jo itsessä valmiiksi. (H6, 6.) Tunnelähtöisyyteen liittyivät vahvasti omakohtaisuus, henkilökohtaisuus joko esittämisen tai tekstisisältöjen osalta. Autenttisuuden synonyymina tai sitä kuvailevana käsitteenä käytettiin yleisimmin aitous-termiä.

Toisaalta esiin nousi vahvasti myös suhtautuminen autenttisuuteen tietoisesti tuotettuna estetiikkana: -- Mulle se on estetiikka, joka leikkii olevansa jotain muuta kuin estetiikkaa, vaan jotain synnynnäistä. Autenttisuus on vain yksi estetiikka muiden joukossa ja sitten sen ytimessä on niin sanottu jotenkin aitous. Käytännössä aitous ja välittömyys ehkä ja totuudellisuus, semmoinen oman totuuden puhuminen. Niin sitten kaikki muu siinä on semmoisia eräänlaisia esteettisiä piirteitä, mihin liittyy myös semmoinen tietyyntyyppinen suoruuks eli yksinkertaisuus jossain tunneilmaisussa. Myös semmoinen vakuuttavuus, että näin minä todella tunnen, omakohtaisuuden illuusio tai jotenkin semmoinen vahva läsnäolo. Ehkä ne on semmoisia oleellisimpia esteettisiä, mutta sitten siihen voi liittyä myös paljon muuta, kuten juuri se jotenkin oman elämän niinku tapahtumien hyödyntäminen silleen hyvin avoimesti. Että liittää sen tekstin tosi vahvasti omaan elämään ja korostaa sitä omaelämäkerrallisuutta. (H8, 5–6.)

Lavarunouden autenttisuuteen vaikuttavia tekijöitä tutkimusaineiston perusteella joko tavoitellaan osin tiedostaen, kuitenkin enimmäkseen tiedostamatta tai niitä ei tavoitella lainkaan. Lavarunouteen liitetty autenttisuuden vaatimus ylipäänsä koettiin ulkoapäin suuntautuvana ja usein myös varsin epämääräisinä oletusarvoina: ---Mun mielestä ei ole semmoisia vaatimuksia mitkä olisi missään nimessä siellä niinku lavarunoskenen sisällä, mut yleensä kun lavarunoudesta kirjoitetaan niinku ulospäin, eli joku journalisti tekee jutun

lavarunoudesta, niin yleensä tottakai, koska siinä pyritään määrittelemään sitä, että mitä lavarunous on, minkälaisia piirteitä siihen kuuluu, niin aika usein yks sellainen piirre, joka nostetaan esiin on niinku tämmönen henkilökohtaisuus tai omakohtaisuus ja ehkä joku tämmöinen poliittisuus saattaa olla kans yks sen kentän ulkopuolelta määritettynä. (H7, 6.) Jotkut näkivät kuitenkin vaatimusten syntyvän osin myös skenen sisällä: ---Kuten kaikissa sosiaalisissa ryhmissä, niin myös lavarunoudessa näkyy esimerkiks näkyvien hahmojen vaikutus. Et niinku etenkin Amerikassa, mutta myös Suomessa, kyllä niinku huomaa todella paljon yhtäläisyyksiä erilaisten esiintyjien välillä, niiden menestyneiden tyyppien manereja poimitaan, on tiettyjä aiheajauksia, jotka ovat erityisen suosittuja. Se on totta, että toi skene nytten yrittää olla silleen todella ystävällinen ja vastaanottavainen ja demokraattinen ja antaa aplodit kaikille, mutta se ei silti voi välttyä semmoselta näkymättömältä vallalta, joka ohjaa sitä että kuka menestyy ja millä tavalla ja millaisin tekstein. Tietenkin se sitten vaikuttaa omalta osaltaan siihen, että millaisia tekstejä muut ihmiset tekevät. Että sillä tavalla se ulkoinen pakko tai semmoinen ulkoinen paine ns. sitten kääntyy omaks sisäiseks paineeks, kun ihminen omaksuu ne normit ihan täysin huomaamattaankin ja yrittää täyttää niitä sitten omassa työssään. (H8, 4.) Vaikuttaisi siltä, että kotimaisissa lavarunous- ja rap- sekä hiphop-kulttuureissa autenttisuus ja sen vaatimukset/odotukset rakentuvat hieman eri tavoin. Vaikka lavarunoskenessä hahmotettiin olevan joitakin autenttisuuden vaatimuksia, ei niitä pyritty tietoisesti täyttämään. Odotukset ja vaatimukset, joita pyrittiin täyttämään, liittyivät ensisijaisesti omiin sisäisiin vaatimuksiin taiteellisesta ja ammatillisesta suoriutumisesta.

4.2 Aitous ja rehellisyys

”Autenttisuus sananahan on semmonen mitä voidaan käyttää monessa yhteydessä. Siis tämmönen niinkö aitous, sillä tavalla minä sen koen. Ja minä luulisin, että lavarunouden yhteydessä on aika paljon tämmöisiä virtauksia, erilaisia muotityylejä. Minä ainakin niinkö huomaan, jos joku haluaa tehdä sen lavarunon jollakin tietyllä tyylillä ja minun mielestä se autenttisuus häviää siinä pikkusen. Minä olen hirveän onnellinen, jos minä kuulen jonkun, joka on ihan omaa sorttia ja sitten, että ei yritä imitoida jotakin muuta ja luule, että tämmösiähän ne lavarunot on.” (H3, 5.)

Heijala liittää tutkimuksessaan aitouden keskeiseksi autenttisuuteen liitettäväksi arvoksi, joka tulee esiin erityisesti henkilökohtaisuuden kautta. Hän esittää, että ”aitous ja henkilökohtaisuus kietoutuvat yhdessä lavarunoesityksiin implisiittisesti liitettävään autenttisuuden vaatimukseen”. Tämä juontaa kirjoittajuuden positiosta lavarunoudessa, jossa runon esittäjä on

esitettävän tekstin kirjoittaja, joka vaikuttaa runoilijaidentiteetin keskeisyyteen henkilönä. Henkilökohtaisuuden tuntuun vaikuttavat niin runon fyysisen puhujan kuin tekstin sisäisen puhujan limittyminen lavalla sekä teksteihin usein liitettävä minä-muotoinen kerronnallisuus. (Heijala 2014, 40–41.) Nämä saattavat luoda illuusion, joka vaikuttaa aidolta, autenttiselta:

---Mä sanoisin, että aitous on loppujen lopuksi niinku tunne tai affekti joka kuulijalle tulee ja se sisältää kokemuksen siitä, että sen toisen ihmisen vuorovaikutus tai puhe tai mitä se nyt sanookaan, niin tulee ilman taka-ajatuksia, ilman kiertoilmaisuja. Että se tulee niinku mahdollisimman suoraan ja filtteröimättömänä ja rehellisesti. Että siitä puuttuu sellaiset asiat ku asioiden piilottaminen kiertoilmaisujen taakse, asioiden kertomatta jättäminen, niinku sen tyyppinen. Se on kokemus siitä, että uskoo, että toinen ihminen on suora puheessaan. (H8,9.) Aitous, vilpittömyys, pyyteettömyys, suoruus, vakuuttavuus, uskottavuus ja rehellisyys itsestä kumpuavina hyveinä tulivat esiin laajasti haastatteluaineistossa. Erityisesti eräänlainen uskottavuus ja sen välittyminen esityksessä koettiin aitouden keskeisenä tekijänä: ---Siis kylhän niinku yks semmonen mikä heti tulee mieleen itelle lavarunouden kontekstissa on just se, et ku siinä on niinku ihminen esittämässä sitä omaa tekstiään niin siin on joku tämmönen, ehkä katsojalle tulee semmonen olo, et uskoo sitä niinku heti. (H1, 4.) Uskottavuuteen, aitouteen ja rehellisyyden pyrkimykseen voidaan liittää myös universaalit ihmisenä olemisen kokemukset: ---Lavarunoudessa suorastaan keskeneräisyys on hyve, että se taas on, miten lavarunous eroaa paljon muusta kirjallisuudesta. Et tietty keskeneräisyys sallitaan ja suorastaan on ihan niinku lavarunon hengenkin mukasta, että saa ja voi tulla ikään kuin keskeneräisten juttujen kanssa. Hyväksytään että ollaan keskeneräisiä. (H4, 12–13.)

Epäautenttisuus liitettiin haastatteluissa helposti epäaitoon, imitointiin, keinotekoiseen, epärehellisyyteen sekä ulkoisten odotusten/vaatimusten täyttämiseen: ---Joku esimerkiksi nuori, joka kokee olevansa hirvittävän aito kuitenkin, vaikka minä ajattelen vanhana, että kyllä tuo tekee taas tuon saman, kun nuo muutkin. Mutta hän itse on aito siinä. Ja sitä paitsi saattaa olla, että joku on hirvittävän aito, mutta se ei kenenkään kolahda kuitenkaan. Että saattaa olla joku joka lausuu ja se niinkö ei liikuta mitään, vaikka onkin aito tai autenttinen. Niinku monta ulottuvuutta ja sitten kaikissa taiteenlajeissahan on virtauksia ja muoti. Kukaanhan ei keksi sitä pyörää itse uudestaan, vaan jostakin niitä kuitenkin otetaan niitä jonkinlaista inspiraatioita tai lähtökohtia. (H3, 5–6.) Rap ja hiphop tutkimuksen yhteydessä käytetty jako aitoon ja feikkiin nousi myös esiin ja se nähtiin autenttisuuden näkökulmasta ristiriitaisena: ---Entä jos feikkaat niinku vilpittömyyden ja aitouden niin hyvin, et siit feikistä tulee niinku aidompi, ku siitä niinku sun aidosta ja se on ihan niinku paradoksi mitä tälleen vaikea hahmottaa. (H1, 10.)

Lavarunouteen liitettiin vahvasti kuitenkin eräänlainen rehellisyys sekä totuudellisuus. Puhuttaessa rehellisyydestä tai epärehellisyydestä lavarunouden yhteydessä, käsittän ettei niistä puhuta sellaisessa merkityksessä, joka vaatisi runoilijaa esimerkiksi tuomaan esiin, paljastamaan tai tunnustamaan itsestään rehellisesti asioita. Enemmänkin runoilijoiden piirissä oli hyvin selkeästi käsitys siitä, ettei runoilijan tarvitse puhua totta eikä sitä heiltä edellytetä: --- Never trust a poet (H1, 14). Kyseessä on enemmänkin henkilökohtaisiin moraalisiin perustuva jakamisen tapa, joka välittyy yleisölle rehellisen ja aidon oloisesti. Toisaalta koettu epärehellisyys liittyi juurikin epäaitouteen, joka saattoi johtua liiallisesta paatoksellisuudesta esitystavoissa tai toisinaan itsen vääränlaiseen positioinnista tekstisisällöissä ja/tai suhteessa yleisöön: ---Kun ottaa semmosen niinku aseman, että me olemme täällä valistamassa teitä. Se on niinku semmonen hirveän ylevyyden tuntunen asema ja tavallaan niinku myöskin, että ne ihmiset ei ollenkaan tunnistanut minkälaisen yleisön edessä ne tekee sitä ja se ehkä tuntu jotenkin semmoselta niinku vaivaannuttavalta ja jotenki epärehelliseltä. (H7, 19.)

4.3 Henkilökohtaisuus

”Taidehan on sitä, että nähdään maailmaa sen taiteilijan temperamentin läpi ja sama juttu se on runoudessa, että se mitä tahansa välittääkin, se tulee minun välityksellä tai sen välityksellä joka sen on kirjoittanut. Ja siinä matkan varrella on semmonen niinkö elämänasenne jollakin tavalla, jota ei ehkä voi aina käsin koskettaa tai sormella osoittaa, et missä sanoissa se piilee tai minkä sanojen välistä se tulee esille, mutta sitä on melkein mahdoton olla siihen laittamatta. Se tulee sinne aidosti ja sitä niinku ei pysty väkisin vääntämään johonkin toiseen suuntaan.” (H3, 6–7.)

Paitsi ulkoapäin määriteltynä, myös lavarunoskenen sisällä tuntui olevan yleistä mieltää, että lavarunouteen liittyy vahvasti omakohtaisuus tai henkilökohtainen kerronnallisuus. Tai ainakin, että tällaisen illuusion olemassaolo lavarunouden parissa on vahva. Tekstisisältöjen lisäksi henkilökohtaisuuden tai sen illuusion nähtiin liittyvän selkeästi lavarunouden esittämisen tapoihin ja perimmäiseen ideaan, joissa teoksen tekijä ja esittäjä ovat yksi ja sama runoilija fyysisesti lavalla yleisön edessä. Mahdolliset odotukset tai vaatimukset eivät kuitenkaan suuremmin häirinneet, vaan sen todettiin kuuluvan jollakin tavalla lajin luonteeseen: ---Mä en ite niinku koe siitä mitään semmosta painetta, siitä henkilökohtaisuudesta. Et mä tavallaan tiedän sen, että täysin riippumatta mitä mä niinku luen siellä lavalla, niin siinä on se tietynlainen jonkinlainen semmonen henkilökohtaisuuden illuusio sen takia, että minä henkilönä olen siellä paikalla. (H7, 7.) Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kaikki haastatellut kokivat, että runous

jollakin tavalla aina kumpuaa omasta henkilökohtaisesta elämästä tai kokemuksista: ---Se ei välttämättä tarkoita sitä, että sen täytyy olla suorasanaisen paljastavaa, mutta monesti väittäisin, että runoudessa on jotenkin elementtejä, jota on otettu sieltä omasta elämästä ja ne tuodaan jotenkin sillä tavalla esiin, että ihmiselle tulee se olo, että tuo varmaankin liittyy hänen omaan elämään. (H4, 13–14.) ---On nii vaikee kuvitella sitä runoutta, joka ei olis henkilökohtaista. (H5,16.) Jokaisen haastatellun vastauksista voi muodostaa kuitenkin käsityksen, että henkilökohtaisuus valmiissa tekstissä on aina jollakin tavalla etäännyntä tai etäännytetty yksityisestä minästä. Myös tunnustuksellisuuden nähtiin toimivan yhtenä henkilökohtaisuuden illuusion keinona: ---Kyllä mä oon ollut huomaavinani, että on tota aika yleistä, että on tunnustuksellista se lavarunous ja niiden esittäminen ja itsellä se on osittain niinku tunnustuksellista. Että se tunnustuksellisuus on yks elementti muiden joukossa siellä, et läpäiseekse koko runon vai onko se joku alue siellä, niin en poissulje tunnustuksellisuutta. (H6, 11.) Tunnustuksellisuuden ei koettu olevan millään tavoin odotus tai vaatimus lavarunoudessa. Runoilijat tekivätkin selkeästi eron yksityisen ja julkisen välille, vaikka suhtautuisivatkin henkilökohtaisuuteen tai tunnustuksellisuuteen keinovalikoiman osana. Kaikilla vastaajilla oli selkeitä sisäisiä moraalisia ohjenuoria ja rajanvetoja asian suhteen: ---Henkilökohtaisuuden rajat on kuitenkin sellaiset mitkä se tekijä ite asettaa itelleen ja kannattais asettaa itelleen. Ihan vaan niinku sillee hyvinvoinnin kannalta. Silleen sen oman taiteilijuuden kannalta. Et koska eihän niit voi myöskään ulkoopäin nähdä, et mikä on henkilökohtasta toiselle. (H1, 13.)

Runoilijoiden parissa koettiin, että runojen puhujuus saattaa toisinaan sekoittaa henkilökohtaisuuden illuusion vuoksi: ---Se runon puhujuus ei ehkä ole silleen selkeä asia sitten kaikelle yleisölle ja sit täs lavarunoudessa. Ja jos ajatellaan, että se on vielä sellasta niinku autofiktiivistä, niin se voi olla tosi vaikea ehkä sitten jotenkin hahmottaa. Et jos ei ylipäänsä ole sellaista käsitystä, että miten se niinku runo toimii tavallaan mediana. (H7, 15.) Puhujisuuden hämärtymiseen saattaa vaikuttaa myös lavarunoudessa useasti käytetty kerronnan tapa, joka perustuu minä-muotoiseen esittämiseen: ---Ei se minä-muotoisuus oo välttämätöntä. Mä vaan luulen, koska lavarunutilanteessa verrattuna esimerkiks kuuntelutilanteeseen on se ero, että, siihen ei voi palata siinä tilanteessa toisinku yhtä säettä voi lukea just niin pitkään, kunnes tuntuu et on ite valmis sen säkeen kohdalla. Niin mä luulen, että tästä syystä myös ihmiset kirjottaa runoja, joista saa kohtuullisen paljon kiinni siinä kuunteluhetkenkin aikana. (H4, 16.) Huomioitava on, että kaikki lavarunous ei ole minä-muotoon kirjoitettua, mutta tutkimusaineistosta on havaittavissa, että sen käyttö on lajin parissa kuitenkin yleistä. Henkilökohtaisuuden illuusion limittyvät lavarunoudessa edellä esiteltyjen lisäksi myös esitetyn runouden ohessa tapahtuva muu verbaalinen ja non-verbaalinen vuorovaikutus.

5 PÄÄTÄNTÖ

”Tuntuu muuten tosi oudolta yrittää pukea näitä asioita sanoiksi, koska se just rikkoo tämmöistä autenttisuuden käsitettä, niin sitten ikään kuin jos paljastaa, että sä oot jotenkin tietoinen siitä, että sä yrität olla rento lavalla, niin se ikään kuin rikkoo sen rentouden illuusion. (H8,8.)

Lavarunous on runouden omaehtoinen laji, joka voidaan määritellä suulliseksi esittäväksi runoudeksi. Sen keskeisin kokemisen tilanne on aikasidonnainen esitys ts. performanssi, jonka tapahtumiseen vaikuttavat hetken lisäksi tapahtumisen paikka sekä paikkaan kokoontuneet ihmiset ja joka ei ole toisinnettavissa jatkossa vastaavalla tavalla. Juuri esitystilanne ja kyseisessä hetkessä tapahtuva läsnäolo, vuorovaikuttaminen, yhdessä kokeminen ja myötäeläminen vaikuttavat olevan ratkaisevassa asemassa autenttisuuden kokemuksen toteutumisen tai toteutumatta jäämisen kanssa. Autenttisuus ja/tai sen illuusio koettiin erityisesti läsnä oleviin esitystilanteisiin liittyvänä kokemuksena, jolloin muut lavarunouden mediumit tai foorumit, kuten painettu lavarunous, videot, audiotallenteet tai stream-esitykset eivät kykene välittämään tätä erityislaatuista läsnäolon energiaa täysin vastaavilla tavoilla.

Kotimaisessa lavarunoudessa autenttisuuden tai sen illuusion voidaan sanoa rakentuvan monien tekijöiden yhteisvaikutuksesta, jotka voivat olla tiedostamatta rakentuvia tai tiedostetusti tuotettuja. Autenttisuuden tai sen illuusion kokemus lavarunoilijoiden joukossa jakaantuukin joko sen kokemiseen affektina/emootiona tai estetiikkana. Tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa tämän kokemuksen syntymiseen ovat lavarunouden yhteydessä ainakin tekijyys, aitous, henkilökohtaisuus/omakohtaisuus, hetkellisyys, vuorovaikutus, kieli, paikka/tila ja ruumiillisuus/kehollisuus. Autenttisuuden nähtiin liittyvän vahvimmin aitouteen/aitouksiin, jota käytettiin myös usein autenttisuus – käsitteen synonyymina. Autenttisuus ja aitous tai niiden illuusio liittyivät tutkimuksen mukaan vahvasti henkilökohtaisuuteen tai henkilökohtaisuuden illuusion, tekijyyteen ja vuorovaikutukseen. Tutkimuksen perusteella epäautenttisuus tai epäaitous puolestaan liitettiin useimmin jonkinlaiseen epärehellisyyteen, epätotuudellisuuteen tai epäuskottavuuteen. Autenttisuuden ilmeneminen lavarunokulttuurissa vaikuttaisi liittyvän enemmän yksilöllis-kokemusperäiseen kuin kulttuuris-historialliseen autenttisuuteen.

Tutkimus täyttää tarkoituksensa tuottaen yleisesitys kotimaisen lavarunouden autenttisuudesta ja tuoda näkyväksi kentän moniäänisyyttä. Uusille tutkimuksille lavarunouden parissa on tullut esiin syventämisen paikkoja tai kokonaan uusia haaroja. Koen, että tulevaisuudessa on paljon mahdollisuuksia tutkia ilmiötä erilaisista tulokulmista sen monipuolisen kirjallisen, suullisen ja esityksellisen olemuksen johdosta.

LÄHDEAINEISTO

- Auslander, Philip. (2008) *Liveness: Performance in a mediatized culture*. Oxon: Routledge.
- Heijala, Maikki. (2014) *Kotimaisen 2010 –luvun lavarunouden kentillä ja laidoilla: havainnointeja lavarunouden teoriasta, arvoista ja keinoista*. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.
- Hertell, Harri. (2017) *Käsitteet haltuun*. Teoksessa Hertell, Harri (toim.) *Lavaruno-opas*. Turku: Kustannusosakeyhtiö Savukeidas.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. (2019). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. [Helsinki]: Gaudeamus.
- Kirby, Michael. (1990) *A Formalist Theatre*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Parkko, Tommi. (2012) *Runouden ilmiöitä*. [Helsinki]: Avain.
- Phelan, Peggy. (2015) *Performanssin ontologia: representaatiota ilman toisintamista, suomentanut Helena Erkkilä*. Teoksessa Arlander, Annette; Erkkilä, Helena; Riikonen, Taina & Saarikoski, Helena (toim.) *Esitystutkimus*. Helsinki: Kulttuuriosuuskunta Partuuna.
- Saarikoski, Helena. (2012) Esitystutkimuksen verkosto. *Elore*, 19(1).
<https://journal.fi/elore/article/view/78992/39894>. (Luettu 29.3.2021)
- Taylor, Charles. (1995) *Autenttisuuden etiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Westinen, Elina & Rantakallio, Inka. (2019) *“Keep it real” – Rap-artistien näkemyksiä autenttisuudesta*. Teoksessa Sykäri, Venla; Rantakallio, Inka; Westinen, Elina & Cvetanović (toim.) *Hiphop Suomessa. Puheenvuoroja tutkijoilta ja tekijöiltä*. [Helsinki]: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

LIITE 1: Tutkimusaineisto

Videohaastattelut, haastattelujen audiotallenteet ja litteroinnit aiheesta Autenttisuus kotimaisessa lavarunoudessa. Aineisto sisältää kahdeksan audiotallennetta, yhteensä 11 tuntia 10 minuuttia ja niiden litteroinnit yhteensä 184 sivua. Aineisto on tekijän hallussa, Humanistinen tiedekunta, kirjallisuuden oppiaine.

Haastattelu 1.

Osallistujat: Haastattelija Johanna Santala, keskustelija H1
Paikka : Microsoft Teams, videokeskustelu 12.03.2021
Tallenteen kesto 01:27:35
Litteroinnin pituus: 19 sivua

Haastattelu 2.

Osallistujat: Haastattelija Johanna Santala, keskustelija H2
Paikka : Microsoft Teams, videokeskustelu 12.03.2021
Tallenteen kesto 01:32:50
Litteroinnin pituus: 28 sivua

Haastattelu 3.

Osallistujat: Haastattelija Johanna Santala, keskustelija H3
Paikka : Microsoft Teams, videokeskustelu 15.03.2021
Tallenteen kesto 01:10:41
Litteroinnin pituus: 22 sivua

Haastattelu 4.

Osallistujat: Haastattelija Johanna Santala, keskustelija H4
Paikka : Microsoft Teams, videokeskustelu 16.03.2021
Tallenteen kesto 01:19:48
Litteroinnin pituus: 21 sivua

Haastattelu 5.

Osallistajat: Haastattelija Johanna Santala, keskustelija H5
Paikka : Microsoft Teams, videokeskustelu 17.03.2021
Tallenteen kesto 01:20:29
Litteroinnin pituus: 23 sivua

Haastattelu 6.

Osallistajat: Haastattelija Johanna Santala, keskustelija H6
Paikka : Microsoft Teams, videokeskustelu 18.03.2021
Tallenteen kesto 01:21:33
Litteroinnin pituus: 25 sivua

Haastattelu 7.

Osallistajat: Haastattelija Johanna Santala, keskustelija H7
Paikka : Microsoft Teams, videokeskustelu 19.03.2021
Tallenteen kesto 01:33:11
Litteroinnin pituus: 23 sivua

Haastattelu 8.

Osallistajat: Haastattelija Johanna Santala, keskustelija H8
Paikka : Microsoft Teams, videokeskustelu 12.03.2021
Tallenteen kesto 01:25:49
Litteroinnin pituus: 23 sivua

LIITE 2: Saatekirje

Hei,

Olen kirjallisuuden pääaineopiskelija Jyväskylän Yliopistosta ja olen toteuttamassa kandidaatintutkielmaa kotimaisen lavarunouden autenttisuudesta. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, mitä kaikkia merkityksiä autenttisuudella käsitetään olevan sekä millä tavoin autenttisuus ilmenee tai ei ilmene lavarunoudessa ammattimaisten runoilijaidentiteettien näkökulmasta. Tavoitteena on kerätä tietoa lavarunokentällä ammattimaisesti toimivien runoilijoiden kokemusmaailmoista, tuottaa kerätyistä tiedoista suuntaviivoja lavarunouden autenttisuuden olemuksesta Suomessa sekä teoreettisesti täsmentää autenttisuuden käsitettä kirjallisuudentutkimukseen liitettynä. Tutkimusta ohjaa yliopistotutkija Juri Joensuu Jyväskylän Yliopiston musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitokselta.

Kerään tutkimusaineistoa yksilöhaastatteluilla runouden kentällä ammattimaisesti toimivilta runoilijoilta. Toivon sinun osallistuvan tähän noin 1,5 tuntia kestävään haastattelutilaisuuteen. Haastattelut toteutetaan videopuheluhaastatteluina etäyhteydellä. Haastattelut rakentuvat puolistrukturoidusti siten, että haastattelijatutkija ohjaa keskustelua tutkimusaiheen kannalta tarkoituksenmukaisten aihealueiden pariin strukturoiduin kysymyksin, joiden lisäksi tilaa on avoimelle keskustelulle aiheesta. Haastattelutilanteet tallennetaan videopuheluna sekä audiotiedostona sanelukoneelle, jonka jälkeen ne litteroidaan kirjoitettuun muotoon tutkimukselle olennaisilta osin ja anonymisoidaan. Litteroinnin jälkeen videotallenne hävitetään. Haastatteluun osallistuminen on luottamuksellista eikä osallistuneiden henkilöllisyys tule ilmi tutkimuksen aikana tai sen lopputuloksessa tutkijaa lukuun ottamatta. Haastatteluun kerätty aineisto säilytetään turvallisesti tutkijan toimesta kolmen vuoden ajan ja kerättyä aineistoa voidaan käyttää tarvittaessa myös maisterivaiheen opinnäytetyön tutkimusaineiston osana. Viimeistään tämän jälkeen kerätty tutkimusaineisto hävitetään tutkijan toimesta.

Mikäli haluat osallistua tutkimukseen, ota minuun yhteyttä lähiaikoina sopiaksemme sopivan haastatteluajankohdan. Erityisen otollisia haastatteluajankohtia olisivat tulevat viikot eli 8.-21.3.2021. Voit olla yhteydessä joko puhelimitse tai sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin,

Johanna Santala

LIITE 3: Aineistonhallintasuunnitelma

1. Aineiston yleiskuvaus

Tutkimuksen aineistot

A) tätä hanketta varten kerätty aineisto

Tutkimusaineisto perustuu 5-10 luonnollisen henkilön haastattelu- ja kyselyaineistoon. Haastattelu toteutetaan lähi- tai etäkohtaamisena, joka nauhoitetaan sanelukoneelle ja josta tehdään muistiinpanoja ja havaintoja. Haastattelut litteroidaan ja muistiinpanot/havainnot kirjoitetaan puhtaaksi. Nämä aineistot tallennetaan .docx ja/tai .xlsx tiedostomuotoon.

B) tutkimusprojektissa tuotettu aineisto

Kerätyn aineiston pohjalta tehdään sisällönanalyysia, joka tuottaa uutta aineistoa.

C) aiemmin kerätty aineisto, jota käytetään tässä hankkeessa uudelleen

Tämän itse kerätyn, tuotetun ja tallennetun aineiston lisäksi käytössäni on mahdollisesti jo olemassa olevia tutkimusaineistoja (laadulliset haastattelut, internetsisällöt, artikkelit, kirjallisuus, videomateriaalit, taiteellinen teos), joiden sisältöä käytetään uudelleen ja todennäköisesti tuotetaan ns. uusi aineisto. Nämä aineistot tallennetaan myös word- ja/tai excel –tiedostoon.

Aineiston koko on alle 100 Gt.

Aineiston yhtenäisyyden ja laadun varmistaminen

Kandidaatintutkielmaa varten itse kerätty aineisto kerätään, litteroidaan ja tallennetaan kirjoitetussa muodossa. Aineiston laadun ja virheettömyyden turvaamisessa oleellista on kiinnittää huomioita litterointivaiheen huolelliseen toteuttamiseen ja aineiston mahdolliseen koodaamiseen sen jälkeen. Laatua ja virheettömyyttä voidaan varmistaa esim. käyttämällä ulkopuolista haastattelujen äänitallentimien litterointien tarkastajaa. Tämä edellyttää mm. haastateltavan suostumusta.

Aineiston analyysi- ja käsittelyvaiheessa pyritään aineistoa käyttämään sen alkuperäisessä muodossa, esim. ilmaukset, jotta aineiston laatu säilyisi tarkoitetussa muodossa. Analyysi perustuu kuitenkin tutkijan tulkintaan tutkituista asioista, joten

aineiston esittämisessä autenttisesti voi olla haasteellista ja vaatii tutkijalta kriittistä ajattelua ja aktiivista oman työn seuranta ja arviointia.

Aineiston laadunhallinnalla varmistetaan, että aineisto ei epähuomiossa muutu ja että aineisto pysyy virheettömänä koko sen elinkaaren ajan. Laatuongelmia voi syntyä tietojen teknisen käsittelyn, muuntamisen tai siirron vuoksi tai sisällön käsittelyn ja analyysin aikana.

2. Eettisten periaatteiden ja lainsäädännön noudattaminen

A) tätä hanketta varten kerätty aineisto

Tutkimuksen aineistoon liittyy henkilötietoihin liittyviä juridisia seikkoja. On siis perusteltua, että tutkimus keskittyy tutkimaan ja esittelemään ilmiötä ja sen merkityksiä anonymisoidusti. Tämä edellyttää haastateltavien suostumusta aineiston käyttöön tarkoituksenmukaisella tavalla ja julkaisun hyväksymistä. Kirjallinen sopimus haastateltavien kanssa, jossa sovittuna kaikki aineistoon, sen käyttöön ja säilyttämiseen liittyvät seikat sekä julkaisuun perehtyminen, neuvottelut ja oikaisumahdollisuus.

B) tutkimusprojektissa tuotettu aineisto

Tutkimuksessa mahdollisesti hyödynnettävän jo olemassa olevan aineiston osalta selvitetään omistajuutta ja käyttö- ja jakeluoikeuksia koskevat periaatteet. Näihin pohjautuen sovitaan aineiston käyttöoikeuksista ja noudatetaan sopimusta.

Tutkimusprosessin aikana syntynyt uusi, sekundäärinen aineisto on kandidaatintutkielman toteuttajan hallinnassa ja sen säilyttämisestä, mahdollisesta jakamisesta tai poistamisesta ilmoitetaan tutkimussuunnitelmassa.

Mikäli haastateltavan kanssa tehty sopimus ja tutkimuksessa uudelleen käytetyn primääriaineiston käyttö- ja jakeluoikeudet ja näistä tehdyt sopimus mahdollistavat, voidaan aineistot tarjota vapaasti uudelleen käytettäväksi jatkotutkimuksissa. DMP?

3. Dokumentointi ja metatiedot

Koko aineiston nimi: Autenttisuus kotimaisessa lavarunoudessa –tutkimushaastattelut

Tutkijan/tutkijoiden nimet: Johanna Santala

Litteroinnin tarkastaja:

Aineiston keräysajankohta: 02/2021-04//2020

Aineistot kerätty lähi- tai etätapaamisissa

Avainsanat: runous, lavarunous, lyriikka, autenttisuus, esittävä runous, henkilökohtaisuus, aitous

Aineiston keräämisen ja käsittelyn dokumentointi: tutkimuspäiväkirja ja excel-
taulukko

4. Tallentaminen ja varmuuskopiointi tutkimushankkeen aikana

Kandidaatintutkielmaa valmistaessa olen hankalan tilanteen edessä mitä tulee aineiston säilyttämiseen ja varmuuskopiointiin. Käsittääkseni minulla ei ole vastaavia mahdollisuuksia tai velvollisuuksia kuin esimerkiksi opinnäytetyön tai varsinaisen tutkimustyön kohdalla. Tällöin mahdollisuutena olisi turvallisesti tallentaa kerätty tutkimusaineisto yliopiston omistama suojattu paikkaan, esimerkiksi henkilökohtaiselle U-asemalle. Mikäli olisin osa tutkimusryhmää, voisi tallentaa aineiston tutkimusryhmän kansioon Nextcloud-palvelussa.

Kuitenkin, tässä tilanteessa joudun tallentamaan keräämäni aineiston kannettavan tietokoneeni kiintolevylle ja varmuuskopion ulkoiselle muistille, joka ei ole tieteellisen tutkimuksen kannalta hyväksyttyä. Kannettava tietokoneeni on turvattu henkilökohtaisella käyttäjätunnuksella ja salasanalla, jotka ovat ainoastaan minun tiedossani. Näin ollen aineistoon ei kuitenkaan muilla henkilöillä ole pääsyä.

5. Aineiston avaaminen, julkaiseminen ja arkistointi tutkimushankkeen päätyttyä

Kerätty tutkimusaineisto hävitetään tutkijan toimesta kandidatinseminaarin ja – tutkielman valmistumisen/hyväksymisen jälkeen, mikäli tutkimusprosessin aikana ei ilmene erityistä syytä tai tarvetta säilyttää aineistoa. Mikäli tarve/syy tulisi ilmi, arvioitaisiin aineiston FAIR-säilyttämisen edellytyksiä ja siihen liittyviä toimenpiteitä yhdessä ohjaajan kanssa.

LIITE 4: Haastattelulomake

TAUSTATIEDOT	Sukupuoli
	Ikä
	Ammattimaisena lavarunoilijana toimimisen kesto
LAVARUNOUS	Millaisista osa-alueista mielestäsi esitys koostuu? Mikä tekee lavarunoesityksestä mielestäsi onnistuneen? Miten lavarunoesitys mielestäsi poikkeaa runonluennasta? Koetko lavarunouteen liitettävän joitakin vaatimuksia/odotuksia? Onko näitä vaatimuksia/odotuksia haasteellista vai helppoa täyttää? Miksi/Miksi ei?
AUTENTTISUUS	Mitä mielestäsi autenttisuus merkitsee? Millaisia arvoja/ominaisuuksia autenttisuuteen mielestäsi liittyy? Millä tavoin autenttisuus ilmenee lavarunoudessa? Miksi autenttisuutta mielestäsi arvostetaan lavarunoudessa? Kuinka autenttisuus vaihtelee esityksessä ja painetussa artefaktissa?
RUNOILIJAMINÄ	Koetko olevasi autenttinen esityksissäsi/runoissasi? Miksi/Miksi et? Mitkä asiat tukevat/heikentävät autenttisuuden kokemista? Koetko eroa minäsi ja runoilijaminäsi välillä? Millä tavoin mahdolliset erot identiteetissä/rooleissa tulevat ilmi? Vaikuttaako lavarunogenre kirjoitusprosessiin? Millä tavoin?
<i>Autenttisuuden arvot</i>	
AITOUS	Mitä mielestäsi tarkoitetaan aitoudella? Millaisia arvoja liität aitouteen? Mitä on mielestäsi epäaitous? Mitä on epäaitous lavarunouden kontekstissa?
<i>Alalaji</i>	
HENKILÖKOHTAISUUS	Kuuluuko lavarunouteen mielestäsi olennaisesti henkilökohtaisuus? Onko mielestäsi henkilökohtaisuus autenttisuuden vaatimus? Millaisilla tavoilla henkilökohtaisuus ilmenee? Mikä on mielestäsi hyväksyttävä henkilökohtaisuuden raja vai onko sitä? Millä tavoilla teet rajanvetoa yksityisen ja julkisen välillä? Onko se mielestäsi tarpeen?
TUNNUSTUKSELLISUUS	Koetko tunnustuksellisuuden olevan olennainen osa lavarunoutta? Miksi/Miksi ei? Mikä on mielestäsi hyväksyttävä tunnustuksellisuuden raja vai onko sitä? Liittyykö tunnustuksellisuus mielestäsi autenttisuuteen?
REHELLISYYS	Kuinka merkityksellisenä pidät rehellisyyttä lavarunouden ja autenttisuuden yhteydessä? Kuinka rehellinen pitää/Pitääkö olla rehellinen runojen sisällöissä? Miksi pitäisi olla rehellinen runojen sisällöissä ollakseen autenttinen?
AVOIMUUS	Millä tavoin avoimuus mielestäsi liittyy autenttisuuden kokemukseen? Onko avoimuus mielestäsi autenttisuuden vaatimus?
TEKIJYYS	Millainen merkitys tekijyydellä on mielestäsi lavarunoudessa? Onko se itsestäänselvyys vai oletko kohdannut poikkeamia? Millä tavoin tekijyys liittyy mielestäsi autenttisuuteen?
<i>Esitys</i>	

VIHDYTTÄVYYS	Millainen painoarvo viihdyttävyydellä on lavarunoesityksessä? Kuinka viihdyttävyyden ilmeneminen/taso vaihtelee autenttisuuden näkökulmasta? Onko näillä mielestäsi yhtymäkohtia?
HETKELLISYYS	Kuinka kuvailisit hetkellisuuden ja autenttisuuden suhdetta? Voiko autenttisuuden kokemus vaihdella hetkestä ja tilanteesta toiseen?
IMPROVISAATIO	Kuinka kuvailisit improvisaation ja autenttisuuden suhdetta? Millainen osuus improvisaatiolla on esityksissäsi? Kuinka välispiikit vaikuttavat esityksen autenttisuuteen? Entä esitystilanteen vuorovaikutuksellisuuteen?
KIELELLISYYS	Millä tavoin lavarunoesityksen kieli (puhekielisyys) vaikuttaa mielestäsi esityksen autenttisuuteen?
HUUMORI	Millä tavoin huumori näkyy/kuuluu esityksessäsi, vai näkyykö/kuuluuko? Onko huumori tilannekohtaista vai liittyykö se oleellisesti esitykseesi? Voiko huumoria mielestäsi pitää yhtenä autenttisuuden ”alajajina”?
VUOROVAIKUTUS	Millaisia vaikutuksia vuorovaikutuksella on esityksen autenttisuuteen?
RUUMILLISUUS	Millaista liike- ja/tai elekieltä käytät esityksissäsi? Millä tavoin ruumiillisuus vaikuttaa esitykseesi ja sen autenttisuuteen?
ÄÄNENKÄYTTÖ	Kiinnitätkö huomiota äänenkäyttöösi esitystilanteissa? Millä tavoin ääni vaikuttaa autenttisuuteen?
TILA	Millä tavoilla esiintymisen tila vaikuttaa esitykseen ja sen autenttisuuteen? Pystytkö itse vaikuttamaan tilan kokemukseen fyysisesti/henkisesti?
MUUT	Käytätkö esityksissä ”dokumenteja”, millaisia? Esim. painettuja materiaaleja, visuaalisia ominaisuuksia, audiotallenteita jne. Millä tavoin lisämateriaalien/efektien käyttö mielestäsi muuttaa esitystä? Vaikuttavatko nämä mielestäsi esityksen autenttisuuteen?
HARJOITTELU	Kuinka harjoittelet esityksiäsi? Kärsiikö esityksen autenttisuus harjoittelusta? Onko esityksen harjoittelu mielestäsi ”rehellistä”?
<i>Esiintyjätyyppit</i>	
ESIINTYJÄTYYPIT (Heijalan määrittelemien e.t.:n esittely)	Millaisia esiintyjätyyppisiä mielestäsi lavarunokentällä on? Koetko kuuluvasi johonkin esiintyjätyyppiin? Miksi? Haluaisitko kuulua/edetä johonkin toiseen esiintyjäkategoriaan? Miksi/Miksi et? Miten näet eri esiintyjätyyppien edustavan autenttista esitystapaa?